

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

VARSTVO POTROŠNIKOV IN BANČNI KREDITI

Ljubljana, avgust 2012

VALENTINA BOŽIČEVIČ

IZJAVA O AVTORSTVU

Spodaj podpisani(-a) _____VALENTINA BOŽIČEVIĆ_____, študent(-ka) Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, izjavljam, da sem avtor(-ica) zaključne strokovne naloge/diplomskega dela/specialističnega dela/magistrskega dela/doktorske disertacije z naslovom _____VARSTVO POTROŠNIKOV IN BANČNI KREDITI_____, pripravljene(-ga) v sodelovanju s svetovalcem/svetovalko __doc. dr. MITJO KOVAČEM_____ in sosvetovalcem/sosvetovalko _____/_____.

Izrecno izjavljam, da v skladu z določili Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah (Ur. l. RS, št. 21/1995 s spremembami) dovolim objavo zaključne strokovne naloge/diplomskega dela/specialističnega dela/magistrskega dela/doktorske disertacije na fakultetnih spletnih straneh.

S svojim podpisom zagotavljam, da

- je predloženo besedilo rezultat izključno mojega lastnega raziskovalnega dela;
- je predloženo besedilo jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem
 - poskrbel(-a), da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam v zaključni strokovni nalogi/diplomskem delu/specialističnem delu/magistrskem delu/doktorski disertaciji, citirana oziroma navedena v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, in
 - pridobil(-a) vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti (v pisni ali grafični obliki) uporabljena v tekstu, in sem to v besedilu tudi jasno zapisal(-a);
- se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Zakonu o avtorskih in sorodnih pravicah (Ur. l. RS, št. 21/1995 s spremembami);
- se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predložene zaključne strokovne naloge/diplomskega dela/specialističnega dela/magistrskega dela/doktorske disertacije dokazano plagiatorstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom.

V Ljubljani, dne _____

Podpis avtorja(-ice): _____

KAZALO

UVOD.....	1
1 BANKE.....	2
1.1 Zgodovina	2
1.2 Poslovne banke.....	4
1.1.1 Delitev poslovnih bank	6
1.3 Načela bančnega poslovanja	7
1.4 Regulacija poslovnih bank	8
2 BANČNI KREDITI.....	9
2.1 Kredit	9
2.2 Kreditna sposobnost.....	10
2.3 Vrste kreditnih poslov	10
2.4 Osnovna delitev kreditov	10
2.5 Oblike bančnih kreditov prebivalstvu.....	12
2.1.1 Mini in hitri krediti.....	12
2.1.2 Gotovinski krediti	12
2.1.3 Stanovanjski krediti	13
2.1.4 Hipotekarni krediti.....	13
2.1.5 Kredit za študente	14
2.1.6 Lombardni kredit	15
2.1.7 Premostitveni kredit.....	15
3 VARSTVO POTROŠNIKOV	16
3.1 Oblike varstva potrošnikov.....	17
3.2 Načela varstva potrošnikov	17
3.3 Strategija Evropske potrošniške politike	19
3.4 Zadovoljstvo potrošnikov na področju EU	20
4 DIREKTIVE EU O POTROŠNIŠKEM KREDITIRANJU.....	21
4.1 Direktiva sveta 87/102/EGS.....	22
4.2 Direktiva sveta 90/88/EGS.....	24
4.3 Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta 98/7/ES.....	25
4.4 Nova Evropska direktiva o kreditnih potrošniških pogodbah	26
4.1.1 Informacije za potrošnika	27
4.1.2 Ocena kreditne sposobnosti potrošnika in dostop do zbirke podatkov.....	28
4.1.3 Kreditne pogodbe.....	29

4.1.4	Prekinitev kreditne pogodbe	29
4.1.5	Dajalci kreditov in kreditni posredniki	30
5	POLITIKA VARSTVA POTROŠNIKOV V SLOVENIJI	30
5.1	Zakon o potrošniških kreditih	31
5.1.1	Oglaševanje	32
5.1.2	Kreditna pogodba	32
5.1.3	Efektivna obrestna mera	33
5.2	Dopolnitev zakona v letu 2004 in v letu 2007	34
5.3	ZpotK-1	35
5.1.1	Oglaševanje	36
5.1.2	Standardni evropski obrazci o potrošniškem kreditu.....	36
5.1.3	Ocena kreditne sposobnosti potrošnika.....	37
5.1.4	EOM	37
5.1.5	Vsebina kreditne pogodbe	37
5.1.6	Razdor, odpoved, odstop, predčasno odplačilo in prenos pravic	38
5.1.7	Nadzor in podeljevanje dovoljenj.....	38
6	ZAKON O POTROŠNIŠKIH KREDITIH V PRAKSI	39
6.1	Ocena kreditne sposobnosti.....	40
6.2	Informacija za potrošnika	43
6.3	Zakon velja tudi za hipotekarne kredite	45
6.4	Limit kot kredit	46
6.5	Kreditne pogodbe.....	47
6.1.1	Odstop od kreditne pogodbe	47
6.6	Efektivna obrestna mera	48
6.7	Dajalci kreditov in kreditni posredniki.....	49
7	POSLEDICE SPREJETEGA ZAKONA.....	49
	SKLEP	55
	LITERATURA IN VIRI	57

UVOD

Potrošniško kreditiranje je v zadnjih letih doživelo drastičen razvoj. Potrošniški krediti so predstavljali velik del potrošnje prebivalstva, količina denarja na trgu je omogočala ugodna financiranja, spodbujala se je kreditna dejavnost. Svetovna finančna kriza, pogojena s hipotekarnimi krediti, rekordno nizkimi obrestnimi merami in dajanjem drugorazrednih ditov, pa je pokazala pravo sliko na finančnem trgu. Luknje v bilancah bank, slabe terjatve in številni odpisi so povzročili kreditni krč, kreditorejmalci, ki niso veljali za drugorazredne, pa so to postali.

Država in številni nosilci potrošniške politike so v središče postavili prezadolženega potrošnika in ukrepe za njegovo razbremenitev ter na stran posledično potisnili oživitve gospodarstva in njegove rasti. Potrošnik se je znašel v hudi finančni zagati, kar je posledica njegovega položaja na trgu, saj je napram močnim in bolj informiranim finančnim inštitucijam v podrejenem položaju. Potrebuje več informacij za odločanje, banka naj ga odgovorno kreditira in poskrbi, da ne zaide v finančne težave. Na povsem novi podlagi, s ciljem približati posodobljeno Evropsko zakonodajo sodobnim oblikam potrošniškega kredita, je Komisija sprejela Direktivo o uvedbi predpisov v zvezi s potrošniškimi krediti. Predvidevalo se je, da bi sprejetje direktive za potrošnika EU povzročilo dolgoročno korist in pomagalo omejiti njegovo zadolženost. Povečala bi se konkurenca, kar bi pripeljalo do večje kreditne razpoložljivosti, povečanega števila kreditov, njihove raznovrstnosti in posledično nižjih obrestnih mer. Kot bom pokazala v diplomski, pa je bil dosežen učinek ravno nasproten.

Namen diplomske naloge je predstaviti banke in njihovo kreditiranje fizičnih oseb ter pogledati varstvo potrošnikov na področju potrošniških kreditov skozi razvoj direktiv o potrošniškem kreditiranju. Najnovejšo direktivo želim primerjati z Zakonom o potrošniških kreditih v Sloveniji in ugotoviti, kako je njeno sprejetje vplivalo na kreditiranje potrošnika, kaj je pomenilo za banke in kakšen je učinek direktive v praksi.

Diplomsko delo ima poleg uvoda in sklepa še sedem poglavij. V prvem poglavju so predstavljene poslovne banke, njihova kratka delitev in načela bančnega poslovanja. Drugo poglavje obravnava bančne kredite, njihovo delitev in oblike bančnih kreditov za fizične osebe. Tretje poglavje diplome se usmeri na varstvo potrošnika, oblike in načela varstva ter strategijo Evropske potrošniške politike.

Četrto poglavje z zgodovinsko pravno metodo pregleda zgodovino direktiv EU o potrošniškem kreditiranju in bolj natančno obravnava novo Evropsko direktivo o kreditiranju potrošnika. Peto poglavje se z zakonom, kot edinim pravnim virom, preko pozitivne pravne metode osredotoči na Zakon o potrošniških kreditih v Sloveniji in njegove dopolnitve ter natančneje pogleda, kako je najnovejša direktiva v EU prenesena pri nas. Šesto in sedmo poglavje predstavita, kaj posamezna določila direktive in zakona v praksi pomenita za

potrošnika in banko ter skozi kriterije ekonomske učinkovitosti pokaže njene ekonomske posledice na gospodarstvo. Pomembnejše in končne ugotovitve so predstavljene v sklepu.

1 BANKE

V gospodarstvu se pojavljata dve vrsti gospodarskih subjektov. Prvi so tisti, ki imajo presežek (suficit) sredstev, drugi pa tisti, ki imajo primankljaj (deficit) sredstev. O *finančnem trgu* (v najširšem smislu) govorimo kot o mehanizmu, ki omogoča prenos teh finančnih presežkov s celic s finančnimi presežki na celice s finančnimi primankljaji (Dimovski & Gregorič, 2000, str. 1).

Delimo ga na denarni trg in trg kapitala. Pri denarnem trgu gre za kratkoročne operacije in se denar sposoja za krajša obdobja (načeloma za obdobje do enega leta). Financira se predvsem sprotno poslovanje, po denarju povprašujejo industrijska in trgovska podjetja, ki jim primanjkuje plačilnih sredstev, ter država, ko mora kriti začasne potrebe, ki presegajo pritok davkov. Finančni trg zagotavlja kapital za srednjeročne in dolgoročne operacije, kar je ključno za sodoben podjetniški sektor (sredstva za investiranje) in javne ustanove (Glas, 2001, str. 135).

Finančne institucije so podjetja, ki se ukvarjajo s finančnimi posli v najširšem smislu. Glede na obliko prenosa finančnih podatkov jih delimo na finančne posrednike in agentske finančne institucije (Ribnikar, 1999, str. 192).

Finančni posredniki so vmesni člen med končnimi posojilodajalci in končnimi posojilojemalci, pri čemer se prek velikosti njihove premoženjske bilance kaže obseg njihovega posredništva (Ribnikar, 1999, str. 192). Ločimo dve skupini. V prvo skupino štejemo depozitne finančne posrednike, ki zbirajo prihranke in jih nalagajo v obliki kratkorčnih in dolgoročnih posojil in vrednostnih papirjev. Sem spadajo komercialne banke, hranilnice, kreditne zveze, finančne družbe in vzajemne hranilnice. V drugo skupino štejemo investicijske finančne institucije, kjer se zbirajo prihranki na osnovi posebnih pogodbenih razmerij in izdanih vrednostnih papirjev. Najpomembnejša predstavnik te skupine sta pogodbeni sklad in zavarovalnica (Dimovski & Gregorič, 2000, str. 6).

Agentske finančne institucije so predvsem institucije trga vrednostnih papirjev, ki poslujejo v imenu in/ali za račun drugih. Njihova naloga je, da olajšajo in omogočijo posojilodajalcem in posojilojemalcem, da se najdejo (Ribnikar, 1999, str. 192).

1.1 Zgodovina

Razvoj bančništva je treba povezati z razvojem in vlogo denarja. Slednji je obstajal že v začetku starega Egipta, približno v obdobju od leta 2650 do leta 2350 pred Kristusom.

Nastanek bančništva je tako povezan s takratnim opravljanjem denarnih poslov, torej oblikovanjem, shranjevanjem in posojanjem denarja (Veselinovič, 2003, str. 9).

Zametki bančništva se pojavijo že v Babilonu leta 1800 pred našim štetjem. Prva zakonska določila o bančnem poslovanju naj bi izdal kralj Hamurabi (Ribnikar, 2003, str. 244). Vendar moramo njegove začetke povezovati z zgodovino razvoja denarja. Osnove razvoja bančništva izhajajo iz depozitnih in kreditnih poslov, začetek pa so predstavljale primitivne bančne transakcije (Hadžić, 2007, str. 9). Potekala je menjava različnih dobrin, sprva med posamezniki znotraj plemen in skupnosti, nato pa še zunaj njihovega okvira. Sčasoma je ta način menjave postal nepraktičen, predvsem zaradi kopičenja velikih čred goveda, surovin itd. Pojavila se je ideja o enotnem menjalnem sredstvu, ki ga predstavljajo dragi kamni in kovine, nato pa zlato in srebro. Veliko ljudi se zaradi varnosti, v zameno za določeno plačilo, odloči za hrambo dragocenosti pri lokalnih zlatarjih in trgovcih, ki izdajo potrdila o prejemu. Posledično se iz tega razvijejo prve prejemnice in prenosniške obveznice (What is Money? A History of Money, 2011).

Najhitrejši razvoj je bil v antični Grčiji med VIII. in V. stoletjem p. n. š, ko so nastala prva bančna podjetja. Pojavili so se privatni menjalci imenovani »trapeziti«, poleg posojanja denarja pa so stari Grki sprejemali depozite. Razvoj se je aktivno nadaljeval v starem Rimu, kjer so, tako kot že v antični Grčiji, poznali tekoči račun in žiro posel (Fišer, 2010, str. 3).

Prve institucije, ki bi jih po podobnosti lahko povezovali z današnjo banko, so se pojavile v Benetkah pred približno 700 leti. V osnovi niso imele nobene povezave z bančništvom, vendar pa so predstavljale njegov začetek. Čas križarskih vojn je popolnoma izpraznil državno blagajno. Republika, ki je prvotno denar dobila od bogatih trgovcev, si je tako leta 1173 na silo sposodila 1 % celotne vrednosti imetja prebivalstva. V zameno je bila posojilodajalcem dana letna obrestna mera v vrednosti 4 %, za katere plačilo so bila zadolžena določena državna podjetja. V ta namen se je ustanovila posebna institucija, ki je vodila posle teh podjetij, spremljala prihodke in skrbela za pravočasno plačilo zapadlih obresti. Še vedno ni šlo za banko v pravem pomenu besede, vendar je imela institucija v okviru svojega poslovanja priložnost za nakup in prodajo menic. Z njimi je začela redno trgovati in s tem opravljati posel, ki danes predstavlja eno izmed glavnih značilnosti bančnega poslovanja. Nedolgo zatem so Benčani redno dajali denar v varstvo in s tem je institucija začela opravljati drugo vejo današnjega bančnega poslovanja – sprejemanje depozitov. Ker prenašanje kovancev od plačnika do prejemnika postane vse bolj nepraktično, funkcijo posredništva prevzame banka. Odprtje računa in njeno posredništvo postaneta pogoj sodelovanja in pojavi se še tretja značilnost današnjega sodobnega bančnega poslovanja (Hildreth, 2001, str. 5).

Beneška banka je bila v razcvetu in je do 15. stoletja ostala brez vidnega tekmeca, nato pa se pojavijo podobne institucije v Genovi in Barceloni ter kasneje drugod po Evropi (Hildreth, 2001, str. 6). V Amstrdamu se leta 1609 ustanovi Wisselbanka, v Nemčiji pa Hamburška žiro

banka (1619–1875). Kot posledica denarnih zagat angleškega kraljevega dvora, se leta 1694 ustanovi banka Anglije, prototip in prednik današnje sodobne banke (Fišer, 2010, str. 7). Veliko prelomnico za razvoj bančništva predstavlja leto 1852, ko je v Parizu ustanovljena banka Credit Mobilier. Ustanovljena kot delniška družba, z večjim številom delničarjev, je močno odstopala od lastninske sestave takratnih zasebnih bank, ki so bile večinoma v zasebni lastnini premožnejših posameznikov. Razvoj gospodarstva, predvsem industrije, zahteva vse več bančnega kapitala in boljše organiziranost bank. Temu zgledu sledijo druge države, razen Velike Britanije, ki je na področju bančništva vedno ubirala svoja pota (Veselinovič, 2003, str. 11).

1.2 Poslovne banke

Banka je ime dobila po klopi (*ita. banco*), na kateri so imeli menjalci denarja (v starem grškem svetu trapeziti in v Rimu agentari) med opravljanjem bančnih poslov v srednjeveški Italiji odložen svoj denar (Ribnikar, 2003, str. 244). Čeprav banke obstajajo že stoletja, nimamo njihove enotne opredelitve¹. Bančne mreže so po državah različno organizirane, odvisno od njihove gospodarske strukture, razvitosti finančnega sistema in tradicije na področju bančništva (Glas, 2001, str. 136).

Po tradicionalni opredelitvi so banke tiste institucije, ki sprejemajo vloge na vpogled in odobravajo posojila. Če gre za dejavnosti bank, ki puščajo sledove v njihovih premoženjskih bilancah, lahko rečemo, da je ena izmed značilnosti bank, da imajo v teh bilancah med naložbami tudi tvegane investicije. Ustrezna velikost kapitala banke in naložbe ter skrb za likvidnost so prave umetnosti bančništva. Banka pa opravlja tudi posle, ki ne puščajo sledi v njihovih premoženjskih bilancah in so v zadnjih letih v porastu (Ribnikar, 2003, str. 245).

Z mikroekonomskega stališča je banka podjetje, ki se ukvarja z bančnim poslovanjem, najema in daje kredite, opravlja storitve denarnega, kapitalskega in kreditnega prometa in druge storitve. Z makroekonomskega stališča so banke nosilci, akumulatorji in distributerji denarnega kapitala. Njihova glavna dejavnost je skrb za nemoten pretok denarja ter usmerjanje in izravnava med naložbami denarja in najemanjem denarja različnih gospodarskih subjektov. Banka plasira presežek finančnih sredstev subjektom, ki imajo finančne deficite. S tem jim prihrani čas za iskanje, z njimi vzpostavi poslovno razmerje in posredno zmanjša transakcijske stroške (Bitenc, 2010, str. 5).

Poznamo štiri osnovne finančne oblike institucij, ki sprejemajo vloge:

- poslovne banke,

¹ Glede na različen zgodovinski razvoj bank v posameznih državah so se pojavile različne definicije pojma banke. V Angliji se kot njihova osnovna funkcija šteje emisija denarja, v Franciji kreditno odobranje ter v Nemčiji delovanje na borzi in denarne špekulacije (Hadžić, 2007, str. 11).

- hranilnice,
- zadruga in
- vzajemne hranilnice (Fišer, 2010, str. 6).

Banke² opredelimo kot denarne institucije, v kolikor del vlog, ki jih sprejmejo, štejemo h knjižnemu denarju. Pri nas se je za njih udomačil izraz **poslovne banke** in skupaj s centralno banko tvorijo denarni sistem. Od ostalih finančnih posrednikov se ločijo po funkciji opravljanja plačilnega prometa, državnem jamstvu glede depozitov in nadzoru centralne banke nad njihovim poslovanjem (Dimovski & Gregorič, 2000, str. 8).

Funkcije poslovnih bank se skozi obdobja različno spreminjajo. V splošnem njihovo poslovanje tvorita dve kategoriji, primarna in sekundarna. K **primarni funkciji** štejemo sprejemanje depozitov in dajanje posojil (Gaurav, 2010). Banka sprejema depozite tako od fizičnih kot od pravnih oseb. Glede na dospelost posameznega depozita se zanj obračuna določena obrestna mera. Čim daljša je doba vezave depozita, tem višje so zanj obresti in tem večja je motivacija za vezavo. Banka hkrati daje posojila, katerih stroški so odvisni od namena, časa in načina poplačila. Razlika med nekoliko višjo aktivno obrestno mero za dana posojila in pasivno obrestno mero za dana posojila predstavlja enega izmed glavnih dohodkov poslovanja banke (Functions of Commercial Banks, 2011).

K **sekundarni funkciji** štejemo vse posle na področju plačilnega prometa. Sem spadajo akreditivi, potovalni čeki, valutna menjava, plačilne transakcije, garancije itd. Prihodki od njihovih provizij predstavljajo drugi vir dohodka poslovnih bank, medtem ko glavni prihodkovni vir predstavljajo posli primarnih funkcij (Functions of Commercial Banks, 2011).

Pri izvajanju omenjenih dveh osnovnih funkcij banka opravlja tudi **informacijsko funkcijo**. Poslovne banke pri opravljanju svojih funkcij namreč zbirajo, oblikujejo in hranijo informacije – so njihov generator in s tem predstavljajo eno izmed glavnih prednosti njihovega financiranja. Pri opravljanju svojega dela velikokrat vzpostavijo dober poslovni odnos s komitentom, ki je manj uraden in zasnovan na zaupanju, z namenom ohraniti dobro poslovno sodelovanje v prihodnosti. S tem se olajša tok informacij med banko in posojilojemalcem. Bančne posojilne pogodbe so fleksibilnejše od tržnih, obstaja možnost spreminjanja njihovih pogojev in celo poseganje banke v poslovanje podjetja. Na podlagi pridobljenih informacij so bančniki sposobni ločiti dobre komitente od slabih in na osnovi tega postaviti ustrezno ceno svojim storitvam (Dimovski & Gregorič, 2000, str. 9).

² Ribnikar pravi (2003, str. 246), da lahko izraz poslovna banka razširimo na vse banke razen centralne banke oziroma lahko govorimo in pišemo kar banka.

1.1.1 Delitev poslovnih bank

Poslovne banke lahko razvrstimo po več kriterijih. Glede na njihovo funkcijo je najbolj pogosta delitev na **specializirane** in **univerzalne** (Dimovski & Gregorič, 2000, str. 9).

a.) Specializirane banke so tiste banke, ki se ukvarjajo z eno vrsto poslov ali pa z več bančnimi posli, ki so med seboj povezani, njihova struktura pa je enostranska. Sem spadajo hranilnice, kreditne banke, depozitne banke, hipotekarne banke in investicijske banke (Fišer, 2010, str. 6).

Izraz **investicijska banka** izhaja iz ZDA. »Označuje banke, ki so se specializirale za opravljanje poslov v zvezi s financiranjem delniških družb, finačnimi posli, povezanimi s premoženjem, in svetovanjem na področju vrednostnih papirjev« (Dolenc, 2001, str. 278–295). V začetku 20. stoletja je bila v ZDA praksa, da so se investicijske banke ločile od univerzalnih. K temu je botrovala velika gospodarska kriza, h kateri so velik del prinesle prav investicijske banke. Delitev naj bi prispevala k večji stabilnosti in varnosti bančnega sektorja. Številne spremembe v bančni zakonodaji so kljub temu ponovno pripeljale do vključevanja investicijskih bank v posle komercialnih bank, vse do razkroja investicijskega bančništva leta 2007 (Vojska, 2010, str. 1).

Hipotekarne banke so privatne specializirane banke, ki se ukvarjajo z odobravanjem dolgoročnih kreditov. Le-ti so zavarovani s hipoteko, ki je ena izmed oblik zastavne pravice na nepremičnini in služi kot instrument zavarovanja odobrenega kredita. Potrebna sredstva za kreditiranje pridobijo z izdajanjem, na osnovi pridobljenih hipotek, dolgoročnih hipotekarnih obveznic in drugih vrst obvezic, s katerimi se trguje na hipotekarnem trgu (Hipotekarna banka, 2012).

b.) Struktura poslovanja univerzalnih bank je celovita, kar pomeni, da lahko komitenti banke (podjetja in prebivalstvo) realizirajo vse bančne posle pod eno streho (Fišer, 2010, str. 6). Med storitve, ki jih banka lahko opravlja, spadajo storitve, kot so sprejemanje vlog in drugih vračljivih sredstev od javnosti, posojanje, finančni zakup, nakazovanje denarja, izdajanje in upravljanje plačilnih sredstev, jamstva in obvezosti, trgovanje na svoj račun ali za račun strank z instrumenti denarnega trga, tujimi valutami, tečajnimi in obrestnimi instrumenti, prenosljivimi vrednostnimi papirji, svetovanja podjetjem, denarno posredništvo itd. (Dimovski & Gregorič, 2000, str. 9).

V zadnjih letih se vse bolj krepi pomen univerzalnih bank, saj se po svetu pojavlja tendenca banke kot celovitega finančnega serviserja. Kljub naraščajočemu številu samostojnih specializiranih posrednikov je tudi pri njih vse bolj prisotna težnja k diverzifikaciji in preraščanju banke v čim kompletnejši storitveni servis (Fišer, 2010, str. 6).

Glede na vrsto in finančne potrebe strank, s katerimi poslovne banke poslujejo, ločimo (Dimovski & Gregorič, 2000, str. 10) :

- a.) Banke, ki **poslujejo s prebivalstvom** (ang. *retail banking*); vključujejo veliko število manjših strank iz kroga prebivalstva in manjših podjetij. Tveganje poslovanja nosijo banke, saj na podlagi zbranih sredstev same dajejo posojila.
- b.) Banke, ki **poslujejo s podjetji**, državnimi in drugimi institucijami (ang. *wholesale banking*); vključujejo manjše število velikih strank iz področja velikih podjetij in državnih institucij. Tveganje poslovanja ostaja zunaj banke, saj si sredstva banke izposojajo na medbančnem trgu in sodelujejo pri velikih emisijah vrednostnih papirjev.

1.3 Načela bančnega poslovanja

Pri svojem poslovanju so banke vezane na strožja načela, kot sicer veljajo za gospodarske družbe. Zaradi njihovega pomena v finančni in socialno-ekonomski sferi države ter zaščite vlagateljev mora biti njihovo poslovanje pregledno, zdravo in varno (Fišer, 2010, str. 16). Pri svojem poslovanju morajo upoštevati tri načela: načelo likvidnosti, načelo varnosti in načelo rentabilnosti.

Načelo likvidnosti je najpomembnejše načelo banke in njegovo nespoštovanje lahko privede do negativnih posledic tako za banko kot za njene komitente (Fišer, 2010, str. 16). V teoriji obstaja več opredelitev pojma likvidnost. Hadžić pravi, da je likvidnost stanje banke, da je kot posrednik, upnik in dolžnik v vsakem trenutku sposobna izpolnjevati svoje dospele obveznosti (Hadžić, 2007, str. 16). Ko govorimo o likvidnosti kot lastnosti posamezne banke, moramo ločevati med pojmom likvidnost in solventnost. Likvidnost pomeni »takšno poslovanje banke, da je v vsakem trenutku sposobna pravočasno izpolnjevati zapadle obveznosti«, solventnost pa, »da je banka trajno sposobna izpolnjevati svoje obveznosti« (Fišer, 2010, str. 16). Nasprotni pojem je nesolventnost, kjer je aktiva banke manjša od njene pasive, kar pomeni, da v primeru likvidacije banka ne more pokriti svojih obveznosti. Takrat jo skoraj izključno rešuje centralna banka z likvidnostnim posojilom oziroma manjkajočim kapitalom. Teoretično lahko banka kljub insolventnosti normalno posluje, če je likvidna, vendar se v praksi velikokrat to ne zgodi. Komitenti običajno izgubijo zaupanje v banko, tja ne vlagajo več sredstev in to posledično pripelje tudi do nelikvidnosti (Bitenc, 2010, str. 11).

Načelo likvidnosti bankam narekuje skladnost med sredstvi in roki naložb oziroma plasmajev. To pomeni, da se dolgoročne naložbe financirajo z dolgoročnimi viri sredstev, kratkoročne naložbe pa se smejo financirati s kratkoročnimi viri sredstev. Gre za temeljno bančno načelo, ki je tako pomembno, da se imenuje »zlato bančno načelo« in njegovo neupoštevanje lahko pripelje do resnih likvidnostnih težav (Fišer, 2010, str. 17).

Drugo temeljno načelo, imenovano **načelo varnosti**, se pojavlja tako pri plasmajih kot pri zbiranju sredstev. Pri prvem mora banka vedeti, ali bodo njeni poslovni partnerji pravočasno izpolnili vse svoje obveznosti do banke, pri drugem pa biti sposobna vrniti vloge vlagateljem. Na kreditnem trgu je značilno, da največja konkurenca med bankami ne poteka pri kreditiranju ampak pri zbiranju sredstev. Komitenti morajo banki zaupati, saj bodo svoje prihranke vlagali samo v tiste banke, za katere bodo menili, da so tam njihove vloge varne. Dejansko varnost vlog pa nudi samo pravilno plasiranje kreditnih sredstev. Banka mora težiti k temu, da ima stalne komitente, ki uživajo zaupanje banke in je za njih ugotovljeno, da bodo sposobni vrniti najeta posojila. Imeti morajo točno sliko o njihovi boniteti, likvidnosti in ugledu, spremljati njihovo poslovanje in pravočasno ugotoviti morebitne spremembe v kreditni sposobnosti ter ustrezno zavarovati dane kredite (Fišer, 2010, str. 17).

Banka ni zainteresirana zgolj za to, da ji kreditojemalec dana sredstva vrne, temveč tudi za to, da so dana sredstva čim bolj naložena (Fišer, 2010, str. 18). Upoštevati mora **načelo rentabilnosti**. V tržnem gospodarskem sistemu je banka samostojna finančna organizacija, ki posluje z namenom pridobivanja dobička. Obnašati se mora podjetniško in pri tem opravljati posredniško, pridobitniško in oskrbovalno funkcijo (Fišer, 2010, str. 6). V konkurenčnem boju z drugimi finančnimi institucijami mora težiti k doseganju čim višjega dobička ter k zagotavljanju svojega dolgoročnega obstoja in razvoja, maksimiranje njene vrednosti pa postaja osnovni cilj bančnega poslovanja (Dimovski & Gregorič, 2000, str. 9). Načelo rentabilnosti banka doseže takrat, ko so njeni prihodki večji od njenih izdatkov. To pomeni, da so bančni prihodki od obresti in nadomestil za razne storitve, ki jih banka opravlja, večji od obresti, ki jih banka plačuje za vloge in druga deponirana sredstva ter od stroškov poslovanja banke. Z vidika rentabilnosti osnovno orientacijo bank predstavljajo visoke aktivne obresti in nizke pasivne obresti, pri čemer se mora banka prilagajati pogojem finančnega trga, saj obrestna mera kot cena vpliva na povpraševanje in ponudbo denarne akumulacije (Fišer, 2010, str. 18).

1.4 Regulacija poslovnih bank

Nadzor centralne banke nad poslovnimi bankami loči le-te od ostalih finančnih institucij. Centralna banka na osnovi presoje kapitalske ustreznosti, strokovnosti bančnega managementa, bodočih možnosti zaslužka, potreb po novi banki na potencialnem področju njenega poslovanja ipd. poslovni banki podeli licenco za njeno delovanje. Nadzor nad poslovnimi bankami poteka neprestano, z namenom zagotoviti varnost njenega poslovanja in likvidnost celotnega plačilnega sistema. Eden izmed pomembnih razlogov za izvajanje nadzora je obveza države, da v primeru bančne likvidacije implicitno ali eksplicitno poravnava bančne izgube. Centralna banka želi z regulacijo zagotoviti konkurenčnost in stabilnost bančnega poslovanja, ščititi interese bančnih storitev in preprečevati težnje po monopoliziranju finančnih trgov. To pa ne pomeni, da centralna banka želi preprečiti propad slabih bank, saj neutemeljene zaščita manj uspešnih bank pred konkurenco lahko posledično pripelje do višjih

cen bančnih storitev in slabše kvalitete bančnega poslovanja (Dimovski & Gregorič, 2000, str. 15).

2 BANČNI KREDITI

2.1 Kredit

Pojem kredit se je uporabljal že več kot 2000 let pred denarjem. Njegova definicija se navadno podaja naprej na etimološki osnovi, kjer pridemo do ugotovitve, da je kredit tisto, kar je zaupano, dano na upanje. Latinski izraz *credere* pomeni verovati, zaupati: torej verjeti osebi, da bo sposobna in da bo lahko izpolnila svoje obveznosti (Plajnšek, 2007, str. 8). V današnji literaturi se pojavlja več definicij pojma kredit. Ribnikar (2003, str. 240) opredeli kredit kot zaupanje tistega, ki je dal na up ali na kredit, da bo dobil dano na kredit nazaj. S tem nastane kreditno razmerje. O nastanku kreditnega razmerja (kjer imamo na eni strani upnika in na drugi strani dolžnika) govorimo takrat, ko ne pride v istem trenutku do dajatve in protidajatve, traja pa toliko časa, dokler še druga stranka ne izpolni svojih pogodbenih obveznosti.

Pomembno je, da ločimo med izrazom kredit in posojilo, saj nista (nujno) sinonima. V ekonomiji denarno posojilo pomeni samo eno izmed možnih oblik kreditnega odnosa, ki nastane vsakokrat, ko sta dajatev in nasprotna dejatev časovno razmaknjeni (Čibej, 2006, str. 1). Posojilo je torej ena izmed nešteti kreditnih kupčij, katere vsebina in namen je samo kredit in jih je na splošno mnogo manj kot je drugih kreditnih kupčij. Kredit je torej širši pojem kot posojilo. Z vsakim posojilom nastane kredit, medtem ko vsak kredit ne nastane s posojilom (Ribnikar, 2003, str. 241).

Značilnosti kredita³ so:

- kredit je medčasovna menjava dobrin vrednosti,
- kredit omogoča, da dolžnik v sedanosti razpolaga z vrednostjo, ki jo bo ustvaril šele v prihodnosti,
- kreditni proces je povezan s tveganjem (Crnković, 1979, str. 9).

Banka pod pogoji, ki so določeni skladno z bančno poslovno politiko, nudi kratkoročne in dolgoročne namenske kredite tako fizičnim kot pravnim osebam. Od kreditnih pogojev so odvisni trajanje, zavarovanje, obresti in druge značilnosti najetega kredita. Fizična ali pravna oseba po sklenitvi pogojev, določenih s strani poslovne banke, pridobi pravico do kredita. Pri tem mora banka ugotoviti njeno kreditno sposobnost, saj mora zagotoviti, da bo posojena finančna sredstva prejela nazaj. Kreditna sposobnost je finančna zmožnost dolžnika, da bo

³ Kot pravi Crnković (1979, str. 9): »Bistvo kredita je upnikovo zaupanje v dolžnikovo pripravljenost in sposobnost, da plača svoj dolg.«

vrnil posojilo in plačal pripadajoče obresti, banka pa jo ugotavlja na podlagi prihodkov (Kreditna sposobnost, 2009).

2.2 Kreditna sposobnost

Banke odobravajo kratkoročne in dolgoročne, namenske in nenamenske, gotovinske kredite. Ko posameznik izpolni vse pogoje, ki so v skladu z zakonskimi predpisi in poslovno politiko posamezne banke, s sklenitvijo kreditne pogodbe dobi pravico do kredita. Osnove za ugotavljanje in izračun kreditne sposobnosti občanov, zasebnikov, kmetov in svobodnih delavcev banke opredeljujejo na podlagi svojih aktov in hkrati upoštevajo merila zavarovalnice, s katero imajo sklenjeno pogodbo. Osnova za izračun kreditne sposobnosti posameznika je višina in nezasedenost mesečnega prihodka. V večini bank se praviloma kot osnova upošteva mesečna neto plača ali pokojnina prosilca zadnjih treh mesecev ali več, odvisno od vrste in višine željenega kredita. Običajno se lahko obremeni največ ena ali izjemoma dve tretjini plače, rente, pokojnine. Najvišja dovoljena obremenitev prihodka je odvisna od vrste najetega kredita in načina zavarovanja, odstopanja pa so možna skladno s posebnimi dogovori, sporazumi in ponudbami bank (Kreditna sposobnost, 2009).

Živimo v času nepredvidljivih sprememb, zato banke svojo poslovno politiko prilagajajo trenutnemu stanju na trgu. Pri sklepanju posojil so previdne, vendar se kljub temu z njimi običajno da pogajati glede pogojev kreditiranja (Kreditni, 2009).

2.3 Vrste kreditnih poslov

Najpogostejša delitev bančnih poslov je na aktivne, pasivne in nevtralne. Med aktivne posle štejemo vse tiste posle, katerih sredstva so največkrat namenjena kreditni dejavnosti, njihova oblika pa se od banke do banke razlikuje. Najpogosteje gre za različne oblike kreditov, nabavo vrednostnih papirjev različnih izdajateljev in kapitalske naložbe banke v odvisne in neodvisne osebe. Depozitni posli in posli z vrednostnimi papirji spadajo med pasivne posle, plačilni promet pa je značilni predstavnik nevtralnega posla (Veselinovič, 2003, str. 34–36).

2.4 Osnovna delitev kreditov

Banke danes ponujajo različne vrste kreditov, ki so prilagojene potrebam in željam posameznikov ter se razlikujejo glede na to, komu so namenjeni in kakšen je namen porabe sredstev.

Kredite lahko delimo po naslednjih kriterijih:

- **predmet kreditiranja:** poznamo naturalne in denarne kredite. Naturalni (blagovni) se dajejo v blagu, predmet denarnega kreditiranja pa je lahko le gotovina ali knjižni denar.

Naturalni krediti so bili značilni za naturalno gospodarstvo, danes pa so zelo redki. Prevladujejo denarni krediti, ki se dajejo in vračajo v denarju (Crnković, 1988, str. 47).

V blagovno denarnem gospodarstvu se pojavlja tudi odložilni kredit, ki nastane z odložitvijo plačila kupljenega blaga. Daje se v blagu – zato izraz blagovni kredit – in nastaja v blagovnem prometu – zato izraz komercialni kredit (Crnković, 1987, str. 9–10);

- **rok kreditiranja:** poznamo kratkoročne in dolgoročne kredite. V teoriji ni enotne opredelitve, kaj šteti v prvo in kaj v drugo skupino. Navadno se za kratkoročne kredite štejejo krediti, dani do enega leta, nekateri pa v skupino štejejo tudi kredite od dveh do štirih let. Vse, kar je nad dobo desetih let, štejemo kot dolgoročni kredit (Crnković, 1988, str. 46).
- **namen kreditiranja:** glede na namen porabe sredstev ločimo produkcijske (proizvodne) kredite in potrošne (porabniške) kredite. Proizvodne kredite najemajo gospodarske in pridobitne organizacije, potrošne kredite pa gospodinjske celice in druge celice, kot so proračunske ustanove, zavodi itd. Najznačilnejši kredit za proizvodne namene je proizvodni kredit, tj. kredit za nabavo obratnih sredstev (Crnković, 1988, str. 47);
- **subjekt kreditiranja:** kredit ločimo po subjektih, katerim se kredit odobri. Tako poznamo kredite za pravne osebe in kredite za fizične osebe. Krediti za pravne osebe so krediti, ki jih posojilodajalci dajejo podjetjem in drugim pravnim osebam. Največkrat so namenjeni za premostitve likvidnostnih težav, nabavo materiala in različne namene financiranja. Pri kreditih fizičnih oseb poznamo različne oblike kreditov, najpogostejša so potrošniška posojila (npr. nakup avtomobila) in namenska posojila (npr. stanovanjsko posojilo) (Crnković, 1987, str. 14–18);
- **način koriščenja kredita:** po načinu koriščenja ločimo izplačilne in garancijske kredite. Izplačilni krediti se koristijo v denarju, kjer kreditjemalec dobi na razpolago določeno vsoto denarja od kreditodajalca. Pri garancijskih kreditih pa uporabnik ne dobi denarja, ampak akcept, aval, remburs ali pa mu kreditodajalec žirira menico. Glede na način koriščenja kredita poznamo tudi redne in sezonske kredite. Redni krediti se uporabljajo za financiranje rednega poslovanja in so enakomerni. Sezonski krediti se najemajo zaradi sezonskih nihanj in se uporabljajo toliko časa kot traja sezona. Zaradi tega so neenakomerni (Crnković, 1987, str. 24);
- **način odplačila kredita:** po načinu odplačila dolga ločimo obročne in amortizacijske kredite. Pri obročnih kreditih dolžnik plačuje kredit v enakih obrokih, imenovanih anuiteta. Le-te so sestavljene iz glavnice in obresti. Amortizacijski krediti se prav tako plačujejo v obrokih, vendar po planu, ki je narejen za dogovorjeno dobo odplačila v celoti (Crnković, 1987, str. 22–23).

2.5 Oblike bančnih kreditov prebivalstvu

Za večino univerzalnih bank kreditiranje prebivalstva še vedno predstavlja eno izmed najpomembnejših področji bančnega poslovanja. Poslovne oblike kreditiranja se nenehno izpopolnjujejo, nastajajo nove in izginjajo stare. Banke iščejo različne poti do komitentov, zato morajo nenehno spreminjati in prilagajati bančne storitve ter širiti svojo ponudbo.

Bančna posojila za fizične osebe se razlikujejo, lahko pa jih strnemo v naslednje oblike kreditov (Vrste kreditov za fizične osebe, 2011):

- mini in hitri krediti,
- namenski krediti,
- stanovanjski krediti,
- hipotekarni krediti,
- krediti za študente,
- lombardni krediti,
- premostitveni krediti.

2.1.1 Mini in hitri krediti

Mini in hitri krediti so namenjeni tistim komitentom, ki potrebujejo manjšo vsoto denarja na hiter in enostaven način. Zneski, ki so praviloma manjši, so odvisni od kreditne sposobnosti kreditojemalca. Komitent mora imeti pri banki odprt račun in vsaj šest mesecev prejemati redne prilive (plača, pokojnina, renta) ter korektno poslovati z banko. Prednosti takšnega kredita so običajno nižja obrestna mera in enostaven postopek odobritve. Kreditojemalcu ni treba prinesiti podatkov o zaposlitvi in plačah, praviloma tudi ni stroškov zavarovanja. Ta kredit je zamenjal obročno plačevanje s čeki po transakcijskih računih (Mini in hitri krediti, 2011).

2.1.2 Gotovinski krediti

Gotovinski ali potrošniški krediti so najbolj razširjena oblika kreditov za fizične osebe. Namenjeni so vsem tistim, ki potrebujejo dodatna sredstva. Izplačajo se v enkratnem znesku. Lahko so namenski ali pa nenamenski. Namenski krediti so odobreni za točno določeno potrošnjo in izplačani na podlagi predračuna oziroma računa. Pogosto so ugodnejši od nenamenskih, najznačilnejša namenska kredita pa sta avtomobilski in počitniški kredit. Pri nenamenskih kreditih kreditojemalec z odobrenim denarjem prosto razpolaga in mu ni treba navesti razloga, zakaj bo kredit porabil. Ponudba teh kreditov je zelo raznolika, zato se tudi pogoji in lastnosti teh kreditov razlikujejo od banke do banke. Običajno gre za zneske do

30.000 EUR in odplačilne dobe 8 let (Kam po potrošniški kredit?, 2010). Višina odobrenega zneska je odvisna od kreditne sposobnosti kreditojemalca in načina zavarovanja.

2.1.3 Stanovanjski krediti

Stanovanjski krediti so namenjeni nakupu, gradnji, obnovi ali prenovi stanovanj, stanovanjskih in počitniških hiš, nakupu gradbenega zemljišča, plačilu prispevkov pri gradnji, odkupu dednih deležev in drugim namenom, s katerimi se rešujejo stanovanjska vprašanja. Višina odobrenega kredita je odvisna od več dejavnikov: višine rednih prejemkov, vrednosti investicije, dobe vračila, oblike zavarovanja in morebitnih drugih kreditnih obveznosti kreditojemalca. Stanovanjski krediti so krediti v večjih zneskih, zato je doba odplačila daljša in odvisna od oblike zavarovanja kredita. Če je kredit zavarovan z vpisom hipoteke in je kreditojemalec mlajši od 45 let, je lahko maksimalna odplačilna doba kredita do 30 let. Pri drugih oblikah zavarovanja kredita je odplačilna doba pravilom manjša, v povprečju do 15 let. Stanovanjske kredite je možno zavarovati na več načinov, kot so plačilo zavarovalne premije pri zavarovalnici, poroštvo, zastava denarnih sredstev ali vrednostnih papirjev in zastava nepremičnine (Stanovanjski kredit, 2011).

2.1.4 Hipotekarni krediti

V praksi potencialni kreditojemalci pogosto zamenjujejo dva pojma – hipotekarni in stanovanjski kredit. Pri stanovanjskem kreditu z imenom označujemo namen porabe kredita, medtem ko nam izraz hipotekarni kredit kaže način zavarovanja danega kredita. Tako je lahko hipotekarni kredit stanovanjski ali pa tudi gotovinski (Hipotekarni kredit, 2011).

Hipotekarni kredit je ime dobil po hipoteki, ki je z nepremičnino zavarovana terjatev. Opredelimo jo kot stvarno pravico na tuji stvari. Ob neizpolnitvi dospelih obveznosti dolžnika oziroma lastnika, se lahko upnik poplača z vrednostjo zastavljene nepremičnine. Zastavna pravica na nepremičnini se pridobi s sklenitvijo zastavne pogodbe in vpisom v zemljiško knjigo na podlagi odločbe sodišča (Bitenc, 2010, str. 27). Za banko je pomemben vrstni red vpisa hipoteke na določeni nepremičnini v zemljiški knjigi. Najkakovostnejša je hipoteka prvega reda.

Hipotekarni krediti so najpogostejša oblika financiranja visokih dolgoročnih stanovanjskih kreditov. Pri večini bank je lahko doba odplačila do 30 let, odvisno od starosti kreditojemalca. Le-ta ne sme biti do časa, ko je kredit poplačan, star več kot 75 let. Zavarovani so z zastavo nepremičnine in so edina oblika kredita, ki se ne imenuje po namenu koriščenja sredstev, ampak po obliki zavarovanja (Hipotekarni kredit, 2011).

Stanovanjski hipotekarni kredit je namenjen nakupu ali gradnji nepremičnine ali pa za poplačilo deleža pri ločitvi in dedovanju. Višina kredita je odvisna od dohodka kreditojemalca in vrednosti nepremičnine, ki bo služila za vpis hipoteke. Banka kredita ne da v enaki višini kot znaša vrednost nepremičnine, ampak ga za določen odstotek zniža. Največkrat mora imeti kreditojemalec vsaj 20 % lastnih sredstev (Hipotekarni kredit, 2011).

Gotovinski hipotekarni kredit je nenamenski kredit, zato kreditojemalcu ni treba navesti namena porabe sredstev. Imeti mora vsaj 20 % lastnih sredstev, obrestna mera pa je zaradi večjega tveganja pri tovrstnih poslih višja kot pri stanovanjskem hipotekarnem kreditu (Hipotekarni krediti, 2011).

2.1.5 Kredit za študente

V zadnjih letih vse več bank v svojo ponudbo vključuje študentske kredite. Namenjeni so tistim fizičnim osebam, ki imajo pri banki odprt dijaški ali študentski račun in prejemajo štipendijo ali redne mesečne prilive. Kreditojemalec mora imeti status študenta ali dijaka. Praviloma so namenjeni za šolnine, lahko pa tudi za pokrivanje življenjskih stroškov. Skoraj vse banke zahtevajo, da se kredit zavaruje s kreditno sposobnim porokom, posledično pa so zaradi dobrega zavarovanja obrestne mere nižje kot pri klasičnih gotovinskih kreditih. Odplačilna doba redko presega 3 leta, višina zneska pa je odvisna od politike posamezne banke (Študentski krediti, 2010).

Študentski kredit se v Sloveniji precej razlikuje od študentskih kreditov, ki jih poznajo v tujini. Najbolj znan je ameriški student's loan. Tam v osnovi poznajo 3 vrste posojil (Glater, 2007):

- neposredna državna posojila,
- neposredna državna posojila s strani bank in drugih posojilodajalcev ter z državnim poroštvom,
- privatna posojila s strani bank in drugih posojilodajalcev, brez državnih poroštev.

Vsak študent v ZDA naj bi poskusil pridobiti neposredna državna posojila, kjer kongres določi najvišjo fiksno obrestno mero, ki jo lahko zaračuna kreditodajalec. Prav tako se določi najvišji znesek posojila, ki ga študent lahko najame. Najbolj znana so Stafford posojila, Perkins posojila in Parental Loans for Undergraduate, znana kot plus posojila (Glater, 2007).

2.1.6 Lombardni kredit

Lombardni krediti so se prvič uvedli v italijanski pokrajini Lombardija in so dobili po njej tudi ime. Beseda lombard pomeni jemanje ali dejanje posojila na podlagi lahko unovčljivega premičnega predmeta (Lombardni kredit, 2009).

Lombardni kredit je potrošniški kredit na osnovi zastave. Kredit se lahko dobi na podlagi zavarovanja z zastavo vrednostnih papirjev, blagajniških zapisov, obveznic, enot premoženja vzajemnih skladov ali nenamensko vezanih depozitov. Večina bank kot osnovo za pridobitev kredita pogojuje z delnicami iz redne kotacije izdajatelja ustrezne bonitete, s katerimi se trguje na borzi. Lastniki vrednostnih papirjev smo lahko sami ali nekdo drug, ki se z zastavo strinja (Lombardni krediti, 2009).

Glavna značilnost lombardnega kredita je, da banki ni treba ugotavljati posojilojemalčeve kreditne sposobnosti. Banka znesek odobrenega kredita določi v ustreznem razmerju, glede na vrednost in vrsto zastavljenih sredstev. Ta razmerja se med bankami razlikujejo. Pri zastavi vrednostnih papirjev banka upošteva njihovo tržno vrednost in jih v času odplačevanja kredita ne moremo prodajati, je pa komitent upravičen do izplačila dividend. Šele ko kreditojemalec dokončno odplača najeto posojilo, banka izda nalog za sprostitev vrednostnih papirjev. Pomembno je opozoriti, da lombardnih kreditov banka praviloma ne odobrava za financiranje nakupa vrednostnih papirjev (Lombardni krediti, 2009).

Večina bank ponuja kratkoročne, nekatere pa tudi dolgoročne kredite, odvisno od potrebe in zmožnosti vračanja kreditojemalca. Obrestna mera je fiksna in se določi v ustreznem odstotku glede na vrsto zastave in ročnost kredita. Odobreni znesek se razlikuje glede na posamezne banke. Običajno znaša do 90 % vrednosti za zastavljena vezana sredstva, državne in bančne obveznice in do 80 % tržne vrednosti za domače vrednostne papirje izdajatelja ustrezne bonitete, s katerimi se trguje na borzi v ustreznem razmerju (Lombardni krediti, 2009).

Kredit na osnovi zastave je dostikrat cenejši kot potrošniški kredit. Posojilo se pridobi hitro in z malo stroški, ni potrebe po dodatnem zavarovanju ter dokazovanju namenske porabe kredita. V času normalnega gospodarskega stanja banke to vrsto kreditov odobravajo brez zapletov. Problem se pojavi v kriznih časih, ko se krog delnic, ki jih kreditodajalec lahko zastavi, zelo skrči. Banka tečaje delnic oziroma točke sklada redno spremlja in v primeru padca tečajev od kreditojemalca zahteva dodatna zavarovanja (Lombardni krediti, 2009).

2.1.7 Premostitveni kredit

Premostitveni kredit po svojih značilnostih spada med nenamenske gotovinske kredite in je odobren na podlagi zastave vezanih denarnih sredstev. Banka ga odobri samo tistim strankam, ki imajo pri banki sklenjen depozit ali varčevanje in bi želeli pridobiti denarna sredstva še

pred iztekom roka vezave. Višina odobrenega kredita je odvisna od višine in vrste depozita ali varčevanja. Največkrat banke odobrijo znesek v višini do 90 % vezanih zastavljenih sredstev v domači valuti in do 75 % vrednosti zastavljenih sredstev v tuji valuti. Ker je kredit zavarovan z zastavo vezanih vlog, banke ne ugotavljajo kreditne sposobnosti kreditojemalca. Doba odplačevanja ne sme presegati končnega roka vezave sredstev. Premostitveni krediti so lahko kratkoročni, do 12 mesecev, ali dolgoročni, nad 12 mesecev. Pridobitev takega kredita je hitra in enostavna, sredstva je možno takoj črpati. Stroški odobritve so nizki in jih v nekaterih bankah celo ne zaračunavajo, prav tako so ugodne obresti in so dostikrat odvisne od obrestne mere zastavljenih sredstev. Lahko se ga poplača z enkratnim poplačilom – poplačamo ga iz vezanih sredstev po poteku varčevanja ali vezave (Premostitveni kredit, 2009).

3 VARSTVO POTROŠNIKOV

Pred petdesetimi leti so ljudje kupovali vsakdanje dobrine in je bil nabor izdelkov pregleden. Danes se zdi, da je ponudba storitev in izdelkov neomejena. Preglednost trga se zmanjšuje, pravila konkurence se nenehno spreminjajo, hiter gospodarski in tehnološki razvoj pa s seboj prinašata vse bolj raznovrstno ponudbo blaga in storitev. Prehajamo v informacijsko družbo, pojavljajo se nove tehnologije, odvija se proces globalizacije in zmanjšuje državna blaginja. Potrošnik⁴ in njegovo ravnanje sta se znašla v središču pozornosti ekonomskega in političnega življenja (Resolucija o nacionalnem programu varstva potrošnikov 2006-2010, v nadaljevanju ReNPVP, 2005).

Politika varstva potrošnikov posega v vsa ključna področja potrošnikovega življenja in je zanjo značilna izrazita kompleksnost. Varstvo potrošnikov je tesno povezano z varstvom konkurence in skupaj predstavljata del gospodarske politike. Zanj je značilno, da potrošniško pravo varuje potrošnika, konkurenčno pravo pa konkurenco, oba s ciljem ustvariti pogoje za konkurenčno delovanje trga. Le-ta je ključen za uravnavanje ponudbe in povpraševanja ter količine in kakovost blaga in storitev. Konkurenčna zakonodaja zagotavlja ustrezne pogoje za konkurenco, saj želi država s svojimi posegi doseči predvsem dva cilja: tržno pravičnost in učinkovitost (ReNPVP, 2005).

Potrošnik velja za, nasproti ponudnikom blaga in storitev, šibkejšega udeleženca na trgu, zato želi država okrepiti njegov položaj. Politika varstva potrošnikov namreč predstavlja del gospodarske politike in je pomembna kategorija ekonomske politike za krepitev konkurenčnosti gospodarstva ter varovanje ekonomskih interesov potrošnika. Njen razvoj je

⁴ Danes obstaja mnogo definicij pojma potrošnik, ena najbolj vsestransko uporabnih pa potrošnika označi kot osebo, ki ima možnost (vire in sposobnost) za nakup dobrin, ki jih ponuja trg, z namenom zadovoljiti osebne ali skupne (npr. družinske) potrebe (Damjan & Možina, 1999, str. 27).

tesno povezan z gospodarsko razvitostjo države, hkrati pa je raven varstva potrošnika pomemben kazalec razvitosti družbe kot take (ReNPVP, 2005).

3.1 Oblike varstva potrošnikov

Varstvo potrošnikov lahko razdelimo na 4 oblike: ekonomsko, pravno, institucionalno in lastno varstvo (Pernek & Škof, 1995, str. 217–219).

- a.) **ekonomsko varstvo potrošnikov** – temelj varstva je vzdrževanje ekvivalentnega razmerja blago – denar – blago, kar pomeni, da bi bili v primeru uravnovešenosti kupnih in blagovnih skladov potrošniki in družba zavarovani. Zlorabe potrošnikov se dogajajo takrat, ko je povpraševanje potrošnikov večje od ponudbe blaga in storitev. Samo v primeru, če zagotovimo večjo ponudbo od povpraševanja, je ponudnik pripravljen prisluhniti potrošniku in mu blago ali storitev prodati po primerni ceni;
- b.) **pravno varstvo potrošnikov** – pomeni oblikovanje zakonodaje, ki bo potrošnika zaščitila pred zlorabami in prevarami ter mu skušala zagotoviti enakovrednejši položaj na trgu. Med najpomembnejše pravne vire štejemo mednarodne akte, Ustavo Republike Slovenije, zakone, podzakonske akte, splošne poslovne pogoje in druge pravne vire;
- c.) **institucionalno varstvo potrošnikov** – gre za način organiziranja potrošnikov, z namenom sodelovanja in vplivanja na proizvodnjo potrošnih dobrin, storitev in ostalih dejavnosti. Pri tem je pomembno preventivno delovanje potrošniških institucij na področju izobraževanja in obveščanja potrošnikov ter nudenja potrebnih informacij;
- d.) **lastno varstvo potrošnikov** – potrošnik se na trgu ne sme obnašati pasivno, temveč se mora zavedati svojih pravic in jih po potrebi znati uveljavljati. To pa lahko stori le, če je primerno izobražen, informiran in vzgojen s področja varstva potrošnikov.

3.2 Načela varstva potrošnikov

Načela varstva potrošnikov temeljijo na potrošnikovih pravicah, izoblikovanih na podlagi preteklih izkušenj, da je potrošnik v podrejenem položaju do ponudnika blaga in storitev, kar posledično lahko negativno vpliva na trg in konkurenčnost (Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, 2011). Sprva so bile te pravice bolj pogoji, katerih izpolnitev je bila nujna za normalno delovanje tržnega mehanizma, ko pa jih je leta 1962 Ameriki in svetu posredoval ameriški predsednik John F. Kennedy⁵, so postale osnova za razvoj potrošnikovih pravic (Damjan & Možina, 1999, str. 220). V obliki smernic jih je leta 1985 sprejela že Generalna

⁵ »Potrošniki vključujejo vse nas. So največja gospodarska skupina, ki vpliva na trg in na katero vpliva skoraj vsaka javna in zasebna odločitev gospodarskih subjektov. Vendar so edina pomembna skupina ..., kateri se dostikrat ne prisluhne« J. F. Kennedy (Consumer Rights, 2011).

skupščina Združenih narodov, z namenom, da potrošniki v svetovnem merilu dobijo več pozornosti pri nacionalnih državnih politikah. Temeljne pravice potrošnikov se namreč pogosto enačijo z državljanskimi pravicami in je za njihovo uresničevanje ključna država (Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, 2011).

Najpomembnejša načela varstva potrošnikov so:

- a.) **pravica do varnosti** – izdelek ali storitev, ki ga uporablja potrošnik, ne sme povzročati škode ali poškodovati uporabnika. Skladno s tem se oblikujejo standardi delovanja, proizvodi se morajo testirati in biti ustrezno označeni. V primeru neustreznosti proizvodov se mora to sporočiti ustreznim organom in po potrebi proizvode odpoklicati (Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, 2011);
- b.) **pravica do obveščenosti** – informacije o izdelkih in storitvah, na podlagi katerih potrošnik izvede nakup, morajo biti popolne in objektivne. Predpisi in ukrepi države velikokrat niso dovolj za preprečitev zlorab, zato so v številnih državah ustanovljene svetovalne pisarne za potrošnike, kjer se posamezniki lahko obrnejo na usposobljene strokovnjake (Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, 2011);
- c.) **pravica do izbire** – ni dovolj, da je na trgu ogromno izdelkov in storitev. Potrebna je tudi konkurenčnost trga, ki bo zagotavljal raznovrstne izdelke in storitve po konkurenčnih cenah. Država mora s predpisi in ukrepi skrbeti za varstvo konkurence ter preprečevati monopole in nepošteno pogodbene pogoje. V tistih sektorjih, kjer pravila konkurenčnosti ne morejo veljati, pa mora poskrbeti za ustrezno kakovost in storitve po sprejemljivih cenah (Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, 2011);
- d.) **pravica do zastopnosti**⁶ – država mora pri oblikovanju vladnih politik upoštevati interese potrošnikov, zagotoviti pogoje za njihovo izražanje in enakovredno obravnavo. Potrošniške skupine se močno razlikujejo po starosti, spolu, interesih, znanju in izkušnjah, zato so njihovi interesi različni in posledično vplivna moč manjša. Tako so zastopniki potrošnikov potrošniške organizacije, ki se osredotočajo na splošne potrebe potrošnikov in jih zastopajo v procesih oblikovanja politik. Po svoji naravi morajo biti neprofitne, nepolitične in neodvisne ter ustrezno strokovno usposobljene (Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, 2011);
- e.) **pravica do pritožbe in odškodnine** – zagotovljena mora biti pravica do pravne zaščite⁷ oziroma sodnega varstva. V primeru nezadovoljstva mora imeti potrošnik možnost izraziti

⁶V Sloveniji ima pravica potrošnika do zastopnosti podlago v Ustavi – 42. člen (Slovenska ustava, Ur.l. RS, št. 68/06, 2011).

⁷ V Sloveniji je pravica potrošnika do pravnega varstva zagotovljena z ustavno pravico do sodnega varstva – 23. člen in pravico do pritožbe ali drugega pravnega sredstva – 25. člen (Slovenska ustava, Ur.l. RS, št. 68/06, 2011).

to nezadovoljstvo in zahtevati zadoščenje s pravnimi sredstvi. Prav tako mora imeti možnost izraziti svoje stališče in proteste, pri čemer imajo s pritiski na vlado in javnost, ponovno velik vpliv potrošniške organizacije (Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, 2011);

f.) pravica do zdravega okolja – je pravica potrošnika delati in živeti v okolju, ki mu ne škoduje in ne ogroža njegovega zdravja in življenja. Hkrati pa mu to prinaša obveznost, da skuša sam čim bolj prispevati k zdravemu okolju (Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, 2011);

g.) pravica do osnovnih dobrin – pravica do hrane, obleke, stanovanja in zdravstvene oskrbe (Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, 2011);

h.) pravica do izobraževanja – potrošniki so upravičeni do pridobitve določenih znanj in spretnosti. Na podlagi le-teh in poznavanju svojih pravic in odgovornosti lahko sprejemajo kakovostne odločitve o izdelkih in storitvah. To nalogo opravljajo šole, mediji in potrošniške organizacije (Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, 2011).

Dolžnost države in njenih institucij je vzpostaviti učinkovito pravno varstvo potrošnikov. Zato sprejemajo številne zakone in predpise ter sankcije za morebitne kršitve. Posledično imamo predpise, ki urejajo izrecno neposredno varstvo potrošnikov in veliko področnih zakonov (zdravstvo, šolstvo, bančništvo, zavarovalništvo, energetika, javne službe, urejanje prostorov in organiziranje državne uprave), ki varstvo urejajo posredno. Zaradi kompleksnosti problematike in razdrobljenosti predpisov se za potrošnika velikokrat pojavijo težave, saj ne pozna pravic in jih posledično ne uveljavlja (Damjan & Možina, 1999, str. 223).

3.3 Strategija Evropske potrošniške politike

Varstvo potrošnikov je bilo v začetnih fazah nastajanja EU potisnjeno v ozadje. Bistvo združevanja je bilo zagotoviti pretok blaga, storitev, delovne sile ter omogočiti delovanje konkurenčnega trga. Predvidevalo se je, da bo z delovanjem trga in konkurence posledično potrošnik dovolj pridobil in se zato ni videlo potrebe po zavezujočih predpisih na področju potrošnikovih pravic in zakonodaje (History of the European consumer legislation, 2011).

Danes se EU sooča s številnimi izzivi, med katerimi so v ospredju rast, delovna mesta in potreba po (ponovnem) povezovanju z njenimi državljani. Dobro obveščeni, usposobljeni in izobraženi potrošniki so nosilci gospodarskih sprememb, zato jih je treba ustrezno usposobiti in organizirati trge, da delajo v njihovo korist. Hkrati pa jih je treba obvarovati pred nevarnostmi trga, ki jim potrošniki kot posamezniki velikokrat ne morejo biti kos (Komisija Evropskih skupnosti, 2007).

Z namenom slediti tem ciljem je EU oblikovala poseben pravni okvir za zaščito interesov potrošnikov. Leta 2002 je bila kot rezultat dialoga med državami članicami EU, v okviru Zelene knjige varstva potrošnikov iz leta 2001, sprejeta Evropska strategija politike varstva potrošnikov za obdobje od leta 2002 do leta 2006. Njen poudarek je bil na visoki in enotni ravni varstva potrošnikov v Evropski uniji in nemotenem delovanju notranjega trga. Temeljni cilji so bili doseganje visoke ravni skupnega varstva potrošnikov (uvedba skupnih pravil in postopkov), učinkovito izvrševanje predpisov na področju varstva ter vključevanju potrošniških organizacij na področju Evropske unije (ReNPVP, 2005).

Leta 2007 je EU na podlagi mnenj evropskih državljanov popolnoma prenovila politične prednostne naloge na tem področju. Predlagana je struktura »treh stebrov«; skupni cilji, cilji v zvezi z varstvom potrošnikov in cilji v zvezi z javnim zdravjem. Politika varstva potrošnikov je namreč v številnih članicah močno razvejana in institucionalno razdeljena, zato predlagana strategija temelji na strategiji združevanje vseh, za potrošnika relevantnih področij (ReNPVP, 2005).

Cilje potrošniške politike v obdobju med 2007–2013 bi lahko strnili v 3 točke:

- a.) okrepiti potrošnike EU: usposobljeni potrošniki potrebujejo pravo izbiro, natančne informacije, preglednost trga in zaupanje, vse to pa izhaja iz učinkovitega varstva in trdnih pravic;
- b.) izboljšati blaginjo EU na področju cen, izbire, kakovosti, raznovrstnosti, dostopnosti in varnosti;
- c.) učinkovito zavarovati potrošnike pred resnimi tveganji in nevarnostmi, ki jim kot posamezniki ne morejo biti kos. Zagotoviti visoko raven varstva pred temi tveganji je bistvenega pomena za potrošnika (Komisija Evropskih skupnosti, 2007).

V obdobju od leta 2007 do leta 2013 se pričakuje pospešeno doseganje ciljev v primerjavi s preteklostjo, hkrati pa ti cilji odražajo visoko stopnjo stalnosti glede na prejšnje cilje potrošniške politike EU. Potrošniška politika EU naj bi delovala skupaj z drugimi politikami na ravni EU, hkrati pa naj bi se spodbujalo tesnejše sodelovanje z državami članicami. Pri doseganju navedenih ciljev se bo potrošniška politika EU tako osredotočala na naslednje prednostne naloge: boljše spremljanje potrošniških trgov in nacionalnih potrošniških politik, boljša pravna ureditev na področju varstva potrošnikov, boljše izvrševanje zakonodaje in pravnih sredstev, bolje obveščeni in poučeni potrošniki ter postavljanje potrošnikov v ospredje drugih politik in področji pravne ureditve EU (Komisija Evropskih skupnosti, 2007).

3.4 Zadovoljstvo potrošnikov na področju EU

Evropska komisija je oktobra 2011 objavila šesti pregled stanja potrošniških trgov na celotnem področju EU. Gre za letni pregled, ki ocenjuje 51 storitvenih in blagovnih trgov, ki

zajemajo več kot 60 % proračuna gospodinjstev. Namen raziskave je bil ugotoviti, kateri izmed trgov ne izpolnjuje pričakovanj potrošnikov v EU. Kriteriji ocenjevanja so bili: zaupanje potrošnikov, zadovoljstvo, enostavnost primerjave ponudb, težave in pritožbe. Komisija je z raziskavo želela prepoznati, kje so tveganja nepravilnega ravnanja na trgu največja, jih preučiti in posledično sprejeti določene ukrepe (Evropska komisija, 2011).

Raziskava je pokazala, da trg blaga deluje razmeroma dobro, z dvema izjemama: slabše je na trgih rabljenih avtomobilov in na trgih goriv za vozila. Drugače je s trgom storitev, ki tako kot leta 2010, še naprej deluje neuspešno. Potrošniki so tu najbolj nezadovoljni s trgom finančnih storitev, naložb, nepremičninskih storitev in hipotek (Evropska komisija, 2011).

Odbor za ekonomske in monetarne zadeve tako ugotavlja, da je potrošnik zaradi gospodarske krize v veliki stiski. Poudarja pomembnost večje povezanosti med potrošniško politiko in socialnimi in okoljskimi cilji ter podpira delo Komisije na področju vedenjske ekonomije, ki se ukvarja z učinkovito zaščito potrošnikov v praksi. Potrošnik je nezadovoljen z delovanjem finančnih storitev, poglaviti vzrok pa sta predvsem slabo svetovanje in nepoznavanje pravic na tem področju. Skoraj 98 % anketiranih ne more izbrati najustreznejše možnosti za finančno naložbo. Stroški, ki zaradi tega nastanejo, so ocenjeni na 0,4 % BDP EU. Zato med drugim odbor poziva, da glede na naravo, kompleksnost in razsežnost finančnih storitev, oblikovanje nove zakonodaje poteka za vsak sektor posebej in se finančne storitve ne navezujejo na storitve v drugih sektorjih (Pallone, 2011).

Zaradi nadpovprečno slabih rezultatov na področju storitev, zlasti na področju potrošniškega kredita (ki se v pregledu uvršča zelo nizko, predvsem glede dejavnikov zaupanja in primerljivosti) in stanja na trgu goriv, se je Evropska komisija odločila, da o njih izvede dodatno tržno študijo. Ta naj bi pripomogla k oceni učinka veljavnih predpisov EU, ko bo leta 2013 pregledana Direktiva o potrošniških kreditih (Evropska komisija, 2011).

4 DIREKTIVE EU O POTROŠNIŠKEM KREDITIRANJU

Potrošniški trg EU je razdrobljen na številne nacionalne trge. Cilj direktiv EU o potrošniških kreditih je zato odpreti trg EU za potrošniške kredite in potrošnikom v EU zagotoviti primerljive informacije, ko se odločajo za najem potrošniškega kredita. Z novimi predpisi naj bi se zagotovila večja preglednost trga, spodbudila konkurenčnost cen in povečala izbira za potrošnika. Če bo le-ta prepričan, da lahko brez težav in varno najame posojilo v drugih državah EU, se bo odločil in sprejel ponudbo, ki bo ugodnejša od tiste v nacionalni državi. Posledično bo za potrošnike prišlo do večje konkurence in boljše kakovosti ponudb na tem področju (Evropska komisija, 2008).

Direktiva o potrošniških kreditih je del strategije Komisije za finančne storitve za prebivalstvo. Njen cilj je povečati izbiro in izboljšati kakovost ponudb, posledično s tem

doseči nižje cene in boljše možnosti za potrošnika. Tako naroča, da mora biti potrošnikom zagotovljen dostop do ključnih dejstev in podatkov v oglasih, ponudba mora vsebovati informacije, kot so obrestna mera, znesek, število in pogostost plačil, obveznost dodatnega zavarovanja, stroški v primeru neizpolnjevanja obveznosti ipd. (Evropska komisija, 2008).

Za prvi poskus poenotenja Evropskega trga potrošniških kreditov velja leto 1987 z direktivo Sveta o približevanju zakonov in drugih predpisov držav članic v zvezi s potrošniškimi krediti (Pravna ureditev trga potrošniških kreditov, 2012).

4.1 Direktiva sveta 87/102/EGS

Obseg odobrenih potrošniških kreditov se je v državah EU močno povečal, vrste kreditov, ki so bili potrošnikom na voljo, pa so se spremenile. Velike razlike v predpisih držav članic so omejevale potrošnika, da bi dobil kredit v drugih državah članicah in omogočale izkrivljanje konkurence med kreditodajalci na skupnem trgu, hkrati pa je bil potrošnik deležen neenakega varstva. Evropska skupnost se je zato zavzela za vzpostavitev skupnega trga za potrošniške kredite, ki bi bila v korist potrošnikom, kreditodajalcem, proizvajalcem, trgovcem in ponudnikom storitev. Ugotovitve, do katerih je Evropska skupnost prišla na tem področju, so med drugim bile (Direktiva Sveta z dne 22. decembra 1986 o približevanju zakonov in drugih predpisov držav članic v zvezi s potrošniškimi krediti, v nadaljevanju Direktiva 87/102/EGS, UL L št. 42 z dne 12.2.1987, str. 48):

- potrošnik mora dobiti ustrezno informacijo o pogojih in stroških kredita ter njegovih obveznostih,
- informacija o stroških kredita v oglasih ali poslovnih prostorih kreditodajalca olajša primerjavo med različnimi ponudbami,
- kreditne pogodbe, sklenjene v pisni obliki in z minimalnimi podrobnostmi v zvezi s pogodbenimi pogoji izboljšujejo varstvo potrošnika,
- potrošniku bi se moralo dovoliti, da lahko obveznosti izpolni tudi pred rokom (v tem primeru bi moral biti upravičen do ustreznega zmanjšanja celotnega zneska kredita),
- odstop pravic kreditodajalca, ki izhajajo iz kreditne pogodbe, ne bi smele poslabšati pravic potrošnika,
- v primeru, če kreditne pogodbe potrošnikom dovoljujejo uporabo menic, čekov ali zadolžnic, bi države morala zagotoviti ustrezno zaščito potrošnika,
- boljše varstvo potrošnika se lahko doseže s sprejetjem nekaterih pravil, ki bi se morala uporabljati za vse oblike kreditov.

Skladno z navedenimi ugotovitvami in ciljem ustanoviti skupni trg za kredite ter vzpostaviti minimalna pravila za zaščito potrošnikov na ravni EU, je bila 22. decembra 1986 sprejeta prva direktiva, imenovana Direktiva sveta 87/102/EGS o približevanju zakonov in drugih

predpisov držav članic v zvezi s potrošniškimi krediti (Tri temeljne evropske direktive o potrošniških kreditih, 2012).

Sprejeta direktiva se uporablja za kreditne pogodbe, kjer je kreditna pogodba definirana kot pogodba, kjer kreditodajalec⁸ odobri ali obljubi, da bo odobril potrošniku⁹ kredit v obliki odloženega plačila, posojila ali druge podobne finančne pomoči. Direktiva se ne nanaša na kreditne pogodbe, kjer je kredit namenjen za nakup in ohranitev lastninskih pravic na zemljišču ali na obstoječi in načrtovani zgradbi (ter njeno prenovo in izboljšavo). Prav tako niso predmet te direktive najemne pogodbe (razen če določajo, da bo lastništvo prešlo na lastnika) in krediti, ki so odobreni brez plačila obresti in katerih koli drugih stroškov, nimajo zaračunanih obresti ob vračilu v enkratnem znesku ter krediti v obliki predplačil na tekoči račun (Direktiva 87/102/EGS, UL L št. 42 z dne 12.2.1987, str. 48)

Vsak oglas ali ponudba, ki je predstavljena v poslovnih prostorih, kjer oseba ponuja kredit ali pripravo kreditne pogodbe in je v njemu naveden kateri koli podatek o stroških kredita, mora vsebovati navedbo letnega odstotka obresti – po potrebi s pomočjo reprezentativnega primera (Direktiva 87/102/EGS, UL L št. 42 z dne 12.2.1987, str. 48).

Kreditne pogodbe morajo biti sklenjene pisno, pri čemer mora potrošnik prejeti kopijo le-te. V njih morajo biti razvidni letni odstotek obresti in pogoji, pod katerimi se ta odstotek lahko spremeni. Prav tako mora biti ob sklepanju pogodbe ali pred tem (za odobritev kredita v obliki predplačila na tekoči račun, razen na račun kreditnih kartic) potrošnik obveščen o morebitnem kreditnem limitu, letnem odstotku obresti, stroških, ki nastanejo ob sklenitvi pogodbe, in o pogojih, pod katerimi se lahko spremenijo. Informacije morajo biti potrjene pisno (Direktiva 87/102/EGS, UL L št. 42 z dne 12.2.1987, str. 48).

V primeru, če potrošnik izpolni svoje obveznosti v kreditni pogodbi pred rokom, ki je v njej določen, je v skladu s pravili držav članic, upravičen do ustreznega zmanjšanja celotnega stroška kredita (Direktiva 87/102/EGS, UL L št. 42 z dne 12.2.1987, str. 48).

Sprejeta direktiva od držav članic zahteva, da morajo kreditodajalci in kreditni posredniki pridobiti ustrezno dovoljenje za opravljanje poslov, ki morajo biti s strani države ali pooblaščenih institucij ustrezno nadzirani. Spodbujati se mora ustanavljanje ustreznih institucij, ki bodo obravnavale pritožbe glede kreditnih pogojev in kreditnih pogodb ter potrošnikom zagotavljale informacije in jim svetovale (Tri temeljne evropske direktive o potrošniških kreditih, 2012).

⁸ Kreditodajalec je fizična ali pravna oseba, ki odobri kredit v okviru njegove trgovske, poslovne ali poklicne dejavnosti (Direktiva 87/102/EGS, UL L št. 42 z dne 12.2.1987, str. 48).

⁹ Potrošnik je fizična oseba, ki v poslu deluje v namen, ki je izven njene trgovske ali poslovne dejavnosti (Direktiva 87/102/EGS, UL L št. 42 z dne 12.2.1987, str. 48).

Države članice morajo zagotoviti, da kreditne pogodbe ne odstopajo od predpisov nacionalnega prava, ki so bili sprejeti skladno in z uporabo navedene direktive, in niso v škodo potrošnika. Prav tako morajo preprečiti oblikovanje kreditnih pogodb na način (zlasti z razdelitvijo kredita na več pogodb), ki bi se izognil predpisom, določenim s sprejeto direktivo. Lahko pa, ob upoštevanju njihovih obveznosti po pogodbi, ohranijo ali sprejmejo strožje predpise (Direktiva 87/102/EGS, UL L št. 42 z dne 12.2.1987, str. 48).

Države članice so nacionalne predpise morale uskladiti s sprejeto direktivo do najkasneje 1. januarja 1990, obvestiti Komisijo ter ji priložiti besedilo temeljnih predpisov nacionalne zakonodaje, sprejete na tem področju. Direktiva je začela veljati dne 12. 1. 1987 in prenehala veljati dne 10. 6. 2010 (Direktiva 87/102/EGS, UL L št. 42 z dne 12.2.1987, str. 48).

4.2 Direktiva sveta 90/88/EGS

Svet Evropske skupnosti je leta 1990 na področju približevanja zakonov in drugih predpisov v zvezi s potrošniškimi krediti, prišel do naslednjih ugotovitev: Z namenom pospešiti notranje delovanje trga in zagotoviti visoko raven varstva, je zaželeno, da se po vsej Skupnosti uporablja enotni izračun odstotka obresti. Skladno s tem je bilo treba sestaviti enotno matematično formulo in določiti stroškovne postavke kredita, ki jih je treba upoštevati pri izračunu, ter navesti tiste stroške, ki se ne smejo upoštevati. Državam članicam, ki so pred določitvijo direktive uporabljale drugačne metodologije izračuna obresti, je še naprej dovoljen tak izračun. Zaradi posebnosti kreditov, ki so zavarovani s hipoteko na nepremičnine, so ti še naprej izključeni iz direktive, medtem ko je treba informacije, ki jih potrošnik dobi v pisni obliki, razširiti. Direktiva 87/102/EGS je bila tako 22. februarja 1990 dopolnjena z Direktivo sveta 90/88/EGS (Direktiva Sveta z dne 22. februarja 1990 o spremembi Direktive 87/102/EGS o približevanju zakonov in drugih predpisov držav članic v zvezi s potrošniškimi krediti, v nadaljevanju Direktiva 90/88/EGS, UL L št. 61 z dne 10.3.1990, str.14-18).

Pri izračunu letnega odstotka obresti se, skladno z novo direktivo, pri celotnem strošku kredita za potrošnika ne upoštevajo sledeči stroški:

- stroški za neizpolnitev vsake prevzete obveznosti, določene v kreditni pogodbi;
- stroški blaga ali storitve, ki jih mora pri nakupu plačati potrošnik, razen nakupne cene;
- stroški za prenos sredstev in vodenje računa, namenjenega za prejemanje plačil obrokov odplačila kredita, obresti in drugih stroškov;
- stroški za zavarovanja ali jamstva;
- kotizacije za članstvo v društvih in skupinah, ki izhajajo iz dogovorov, ločenih od kreditne pogodbe.

Pri računanju letnega odstotka obresti je v primeru, če pogodba ne določa kreditnega limita, znesek odobrenega kredita enak znesku, ki ga določi ustrezna država (ne sme biti presežena

vrednost 2000 ECU¹⁰). Če iz pogodbe in pogodbenih določil nikakor ni razviden oziroma določen časovni načrt za odplačevanje, se šteje, da trajanje kredita znaša eno leto. Če je v pogodbi za odplačilo določen več kot en datum, potem bodo odplačila nakazovana na najzgodnejši datum, naveden v pogodbi, razen če ni določeno drugače (Direktiva 90/88/EGS, UL L št. 61 z dne 10.3.1990, str.14-18).

V pisni pogodbi morajo biti poleg navedbe letnega odstotka obresti in pogojev, pod katerimi se letni odstotek obresti lahko spremeni, navedeni tudi znesek, število in pogostost oziroma datumi plačil, ki jih mora potrošnik upoštevati pri odplačilu kredita. Navedena morajo biti plačila za obresti in drugi nastali stroški ter, če je mogoče, tudi celoten znesek teh plačil. Prav tako morajo biti navedene stroškovne postavke, ki niso vključene v stroške obresti, vendar jih mora potrošnik v danih okoliščinah plačati. Če je znesek stroškovnih postavk točno poznan, mora biti vsota navedena, v nasprotnem primeru pa zagotovljena metoda izračuna ali čim bolj točna ocena (Direktiva 90/88/EGS, UL L št. 61 z dne 10.3.1990, str.14-18).

Rok za sprejetje predpisov, ki bodo usklajeni z novo direktivo, je bil najpozneje do 31. decembra 1992. Če so države pred 1. marcem 1990 uporabljale predpise, kjer je bilo možno izračunati letni odstotek obresti po drugačni matematični formuli, kot je določeno v novi direktivi, so lahko ta način izračuna uporabljale do 1. januarja 1993. Poročilo o uporabi izračuna je morala Komisija predložiti Svetu šest mesecev pred iztekom roka, le-ta pa s kvalificirano večino odločitev sprejti do 1. januarja 1996 (Direktiva 90/88/EGS, UL L št. 61 z dne 10.3.1990, str.14-18).

4.3 Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta 98/7/ES

Direktiva 87/102/EGS je bila ponovno dopolnjena 16. februarja 1996, z namenom zagotoviti usklajeno delovanje notranjega trga in raziskati, kolikšna stopnja usklajevanja stroškovnih elementov potrošniških kreditov je potrebna, da bi imel evropski potrošnik boljšo primerjavo med dejanskimi odstotki obresti v različnih državah članicah. Skladno s tem so bili kot priloge predpisani primeri izračuna letnih odstotkov obresti. Države članice so bile zavezane prenesti direktivo v nacionalno zakonodajo najpozneje dve leti po začetku veljavnosti direktive in besedila predpisov nacionalne zakonodaje predložiti Komisiji (Direktiva 98/7/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 16. februarja 1998 o spremembi Direktive 87/102/EGS o približevanju zakonov in drugih predpisov držav članic v zvezi s potrošniškimi krediti, v nadaljevanju Direktiva 98/7/ES, UL L št. 101 z dne 1.4.1998, str. 17-23).

¹⁰ ECU (ang *European Currency Unit*) je bila umetno sestavljena valuta, ki se je uporabljala kot obračunska enota in je kot košarica takratnih 12 evropskih valut predstavljala predhodnico skupne enotne evropske valute Evro (Slovenija. Doma v Evropi, 2012).

4.4 Nova Evropska direktiva o kreditnih potrošniških pogodbah

Kreditiranje je izjemnega pomena za gospodarsko rast in potrošniško blaginjo, hkrati pa predstavlja tudi nevarnost za posojilodajalce in potrošnikovo plačilno nesposobnost. Ravno zaradi tega so posamezne državne članice obstoječe direktive prilagodile svoji zakonodaji in povzročile konkurenčno neravnovesje. Posledično so se spremenili obseg in struktura zaprošenih kreditnih vlog ter hkrati povpraševanje po dobrinah in storitvah. Z namenom vzpostaviti tekmovalni trg, ki bo temeljil na konkurenčnih cenah, kvalitetnih proizvodih in storitvah, inovacijah ipd., se je Komisija odločila za spremembe na področju potrošniškega kreditiranja (Kösters, Stephan & Stein, 2004, str. 84–85).

Na povsem novi podlagi, s ciljem približati posodobljeno Evropsko zakonodajo sodobnim oblikam potrošniškega kredita, je septembra 2002 Komisija sprejela Direktivo o uvedbi predpisov v zvezi s potrošniškimi krediti¹¹ (Direktiva 2008/48/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 23. aprila 2008 o potrošniških kreditnih pogodbah in razveljavitvi Direktive Sveta 87/102/EGS, v nadaljevanju Direktiva 2008/48/ES, UL L št. 133 z dne 22.5.2008, st. 66-92). Prvi predlog direktive je predvideval minimalno uskladitev nacionalnih zakonodaj, a je bil zaradi negativnega odziva umaknjen v dopolnitev. Glavni argument nasprotovanja je bil, da direktiva postavlja osnovna določila, ki jih posamezne države vseeno prevzamejo vsaka na svoj način. Dopolnjena Direktiva je zato zahtevala popolno uskladitev in ponovno naletela na številne kritike. Banke so jo označile za preveč obsegajočo in prestrogo, potrošniške organizacije za preveč ohlapno, ekonomiste pa je skrbel vpliv sprejetja na združevanje trga. Ponovna dopolnitev je bila zato bolj skržena, opustila je določila glede nepoštenih kreditnih pogojev in poteka kreditne pogodbe, izključila hipotekarne kredite, a poostrila določila glede odgovornega kreditiranja (Jentsch & Lannoo, 2007).

Čezmejni potrošniški krediti so v letu 2008 predstavljali približno 1 % vseh kreditnih transakcij, saj so se že zaradi razumevanja jezika potrošniki odločali za najeme kreditov v nacionalnih bankah (Parlament potrdil predlog direktive o potrošniških kreditih, 2008). Z namenom oblikovati skupni evropski pravni okvir za zaščito potrošnikov pri najemanju potrošniških kreditov in omogočiti odprtje nacionalnih trgov potrošniških kreditov, je Komisija leta 2008 sprejela Direktivo 2008/48/ES Evropskega parlamenta in Sveta o potrošniških kreditnih pogodbah in razveljavitvi Direktive Sveta 87/102/EGS o potrošniških kreditnih pogodbah (Direktiva 2008/48/ES, UL L št. 133 z dne 22.5.2008, st. 66-92).

Pri kreditih za fizične osebe na splošno in specifično potrošniških kreditih so države članice uporabljale različne mehanizme na področju varstva potrošnikov. Nekatere med njimi so

¹¹ Direktive, sprejete v obdobju od leta 1987 dalje, so določale minimalne zahteve na področju uskladitve nacionalnih zakonodaj in niso sledile intenzivnemu razvoju ter spremembam na področju potrošniških kreditov. Zaradi pomanjkanja skupnih pravil so se čezmejne transakcije močno zmanjšale in pripeljale do razlik v zaščiti potrošnikov v državah članicah (Consumer Credit. Rules fo 21st century, 2012).

sprejele določbe, ki so bile strožje od tistih, ki jih je določala obstoječa direktiva, kar je posledično v določenih primerih pripeljalo do izkrivljanja konkurence na področju kreditov in omejilo potrošnika pri čezmejnem kreditiranju (Direktiva 2008/48/ES, UL L št. 133 z dne 22.5.2008, st. 66-92).

Da se vsem potrošnikom zagotovi visoka in primerljiva raven varovanja njihovih interesov ter vzpostavi pravi notranji trg, je treba doseči popolno uskladitev. Državam članicam se tako ne bi smelo dovoliti, da obdržijo ali uvedejo druge nacionalne določbe, kot tiste, ki so določene s to direktivo oz. se nanašajo samo na določbe, usklajene v direktivi (Direktiva 2008/48/ES, UL L št. 133 z dne 22.5.2008, st. 66-92).

Direktiva se ne uporablja za kreditne pogodbe, kot je bančna kartica z odlogom plačila, pod pogoji, pod katerimi se mora kredit odplačati v 3 mesecih in se plačajo le neznatni stroški. Prav tako bi morala biti izključena za kredite, zavarovane z nepremičnino in kreditne pogodbe, katerih namen je financiranje pridobitve ali ohranitve lastninskih pravic na zemljiščih ali obstoječih ali načrtovanih zgradbah ter notarsko overovljene pogodbe. Direktiva ne velja za kredite pod 200 EUR in nad 75.000 EUR¹², vendar posamezne države lahko razširijo področje njene uporabe (Direktiva 2008/48/ES, UL L št. 133 z dne 22.5.2008, st. 66-92).

4.1.1 Informacije za potrošnika

Pred sklenitvijo kreditne pogodbe mora potrošnik dobiti ustrezne informacije o pogojih in stroških kredita ter svojih obveznostih. Samo tako se lahko odloča ob polnem poznavanju dejstev. Podatke lahko po potrebi odnese s seboj in ustrezno preuči, predvsem pa je zanj pomembna informacija o stroških učinkovite obrestne mere kredita¹³. Preden postane zavezan k izpolnjevanju kreditne pogodbe, mora dobiti vse predpogodbene informacije z uporabo obrazca o standardnih informacijah. Standardne informacije (ki morajo biti navedene tudi pri oglaševanju) morajo biti opredeljene na jasn, jedernat in pregleden način, s pomočjo reprezentativnega primera (Parlament potrdil predlog direktive o potrošniških kreditih, 2008).

Vsebovati morajo podatke (Direktiva 2008/48/ES, UL L št. 133 z dne 22.5.2008, st. 66-92):

¹² Spodnja meja 200 EUR omogoča, da so v direktivo vključena SMS-posojila, ki so predvsem značilna za Skandinavske in baltiške države, medtem ko krediti nad 75.000 EUR niso tipični potrošniški krediti, zato je možno znižati zgornjo mejo direktive. Predlog Komisije je namreč znašal mejo v vrednosti 100.000 EUR (Parlament potrdil predlog direktive o potrošniških kreditih, 2008).

¹³ »Efektivna obrestna mera« pomeni skupne stroške kredita za potrošnika, izražene kot letni odstotek skupnega zneska kredita (Direktiva 2008/48/ES, UL L št. 133 z dne 22.5.2008, st. 66-92).

- o posojilni obrestni meri (ali fiksni ali variabilni ali po potrebi obe), skupaj s podrobnostimi o kakršnih koli stroških, ki so vključeni v skupnem strošku kredita za potrošnika,
- o skupnem zneseku kredita,
- o efektivni obrestni meri,
- o trajanju kreditne pogodbe, če je to potrebno,
- v primeru kredita v obliki odloga plačila za določeno blago ali storitev gotovinsko ceno in znesek vsakega vnaprejšnjega plačila,
- po potrebi skupni znesek, ki ga mora plačati potrošnik in o višini obroka.

Kadar je za pridobitev kredita obvezna sklenitev pogodbe o pomožni storitvi, ki se nanaša na kreditno pogodbo, zlasti zavarovanje ali pa pod pogoji, ki se tržijo, stroškov teh storitev pa ni možno vnaprej določiti, morajo biti jasno in vidno navedene tudi obveznosti sklenitve pogodbe, skupaj z letnim odstotkom obresti (Direktiva 2008/48/ES, UL L št. 133 z dne 22.5.2008, st. 66-92).

Informacije na papirju se zagotovijo z obrazcem standardne informacije o evropskem potrošniškem kreditu. Z zagotovitvijo teh podatkov se šteje, da je kreditodajalec izpolnil zahteve po informacijah, navedenih v sprejeti direktivi in omogočil potrošniku, da se zavestno odloči, ali bo sklenil kreditno pogodbo ali ne (Direktiva 2008/48/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 23. aprila 2008 o potrošniških kreditnih pogodbah in razveljavitvi Direktive Sveta 87/102/EGS, 2008).

4.1.2 Ocena kreditne sposobnosti potrošnika in dostop do zbirke podatkov

Države članice morajo zagotoviti, da pred sklenitvijo kreditne pogodbe dajalec kredita oceni potrošnikovo kreditno sposobnost. To stori na podlagi informacij, ki jih dobi od potrošnika in (če je treba) iz ustreznih zbir podatkov (države članice, ki so v okviru nacionalnih zakonodaj preverbo v ustreznih bazah že imele, zahtevo lahko ohranijo). V primeru, če pride po sklenitvi kreditne pogodbe do spremembe v skupnem znesku kredita, kreditodajalec posodobi informacije v zvezi s potrošnikom in pred povečanjem skupnega zneska kredita ponovno izvede oceno njegove kreditne sposobnosti (Direktiva 2008/48/ES, UL L št. 133 z dne 22.5.2008, st. 66-92).

V primeru čezmejnega kredita mora pri oceni kreditodajalca država članica kreditodajalcu iz drugih držav članic zagotoviti dostop do ustrezne zbirke podatkov, ki se uporablja v zadevni državi članici. Pogoji dostopa ne smejo biti diskriminatorni. Če se kreditna vloga zavrne na podlagi poizvedb, mora kreditodajalec nemudoma in brezplačno obvestiti potrošnika o rezultatu poizvedbe ter o informacijah o uporabljeni zbirki podatkov (Direktiva 2008/48/ES, UL L št. 133 z dne 22.5.2008, st. 66-92).

4.1.3 Kreditne pogodbe

Kreditna pogodba mora jasno in jedrnato navesti (Direktiva 2008/48/ES, UL L št. 133 z dne 22.5.2008, st. 66-92):

- vrsto kredita,
- indentiteto in naslov stranke (ter po potrebi kreditnega posrednika),
- trajanje kreditne pogodbe,
- skupni znesek kredita in pogoje za črpanje,
- v primeru kredita v obliki odloga plačila za določeno blago ali storitev ter v primeru povezanih kreditnih pogodb izdelek ali storitev ter njuno vrednost,
- posojilno obrestno mero, pogoje, ki urejajo uporabo te mere, indeks ali referenčno obrestno mero, ki se nanaša na začetno posojilno obrestno mero,
- efektivno obrestno mero in skupne stroške, ki jih mora plačati potrošnik,
- znesek, število in pogostost plačil potrošnika ter po potrebi vrstni red plačil,
- pri odplačilu glavnice kreditne pogodbe z določenim trajanjem, pravico potrošnika, da kadarkoli in brezplačno pridobi finančni izkaz v obliki preglednice odplačil,
- če se stroški in obresti odplačujejo brez odplačila glavnice, finančni izkaz, ki prikazuje obdobja in pogoje za plačilo obresti (in morebitnih pripadajočih stroškov),
- stroške, povezane z odprtjem in vodenjem TRR-ja, razen če je odprtje neobvezno, s pripadajočimi stroški,
- obrestno mero v primeru zapadlih plačil, pravila za njeno prilagoditev ter vse stroške v primeru zamud pri odplačevanju,
- opozorilo o posledicah neizvedenih plačil.

Po potrebi morajo biti navedeni izjava o potrebnem plačilu notarske pristojbine, podatki o poroštvi in zavarovanjih, če obstajajo, ter potrebne informacije o odstopu ali odsotnosti pravice do odstopa (Direktiva 2008/48/ES, UL L št. 133 z dne 22.5.2008, st. 66-92).

4.1.4 Prekinitev kreditne pogodbe

Pomembno določilo nove direktive je možnost potrošnika, da lahko brez navedbe razloga, v roku 14 koledarskih dni, prekliče kreditno pogodbo. Rok za odstop se začne bodisi na dan, ko potrošnik sklene kreditno pogodbo, ali na dan, ko prejme pogodbeno določila ter pogodbene pogoje in informacije (v primeru, če ta dan nastopi kasneje, kot je datum sklenitve kreditne pogodbe). Potrošnik mora kreditodajalca o odpovedi pisno obvestiti, najkasneje v roku 30 dni, in odplačati glavnico ter pripadajoče obresti¹⁴ (Direktiva 2008/48/ES, UL L št. 133 z dne 22.5.2008, st. 66-92).

¹⁴ Obresti se obračunajo na glavnico od dneva, ko je kredit črpan, do dneva, ko je glavnica odplačana, pri čemer kreditodajalec ni upravičen do nobenega drugega nadomestila (Direktiva 2008/48/ES, UL L št. 133 z dne 22.5.2008, st. 66-92).

Potrošnik lahko kadarkoli v celoti ali delno poplača svoje kreditne obveznosti. V tem primeru je kreditodajalec upravičen do pravičnega in objektivno utemeljenega nadomestila za morebitne stroške, neposredno povezane s predčasnim odplačilom, če se predčasno plačilo izvede v obdobju, za katerega je določena fiksna posojilna obrestna mera. Če je obdobje med predčasnim plačilom in iztekom kreditne pogodbe daljše od enega leta, to nadomestilo ne sme presegati 1 % že odplačanega zneska kredita. Če ni preteklo več kot eno leto, nadomestilo ne sme presegati 0,5 % kredita, ki je bil že odplačan. Če do poplačila pride v obdobju, ko fiksna posojilna obrestna mera ni določena, v primeru možnosti prekoračitve in če se je vračilo opravilo po zavarovalni pogodbi, ki naj bi zagotavljala jamstvo za odplačilo kredita, kreditodajlec do nadomestila ni upravičen (Direktiva 2008/48/ES, UL L št. 133 z dne 22.5.2008, st. 66-92).

Države članice lahko določijo, da kreditodajalec zahteva nadomestilo samo pod pogojem, če znesek predčasnega odplačila preseže mejno vrednost, določeno v nacionalni zakonodaji. Nobeno nadomestilo pa ne sme presegati zneska obresti, ki bi jih potrošnik plačal med predčasnim odplačilom in dogovorjenim datumom prenehanja kreditne pogodbe (Direktiva 2008/48/ES, UL L št. 133 z dne 22.5.2008, st. 66-92).

4.1.5 Dajalci kreditov in kreditni posredniki

Države članice morajo zagotoviti, da kreditni posredniki pri oglaševanju in dokumentaciji, namenjeni potrošnikom, navedejo obseg svojih pooblastil. Predvsem mora biti razvidno, ali sodelujejo z enim ali več dajalci kreditov ali pa kot neodvisni posredniki. Potrošnik mora biti obveščen o pristojbini (če le-ta obstaja), ki jo mora plačati kreditnemu posredniku za njegove storitve in jo pisno potrditi pred sklenitvijo kreditne pogodbe. Posrednik pa znesek pristojbine sporočiti dajalcu kredita za potrebe izračuna obrestne mere (Direktiva 2008/48/ES, UL L št. 133 z dne 22.5.2008, st. 66-92).

5 POLITIKA VARSTVA POTROŠNIKOV V SLOVENIJI

Prve pomembne spremembe pri varstvu potrošnikov v Slovenije so se zgodile leta 1990, ko je bila ustanovljena Zveza potrošnikov Slovenije (ZPS). Njen glavni namen je bil varovati in zastopati interese potrošnikov ter jih ozavestiti in ustrezno informirati (ZPS, 2012).

Temelji politike varstva potrošnikov v Sloveniji so bili postavljeni v obliki Nacionalnega programa varstva potrošnikov za obdobje 2001–2005. Gre za prvi politični dokument na tem področju, katerega sprejem je predvidel Zakon o varstvu potrošnikov iz leta 1997. V okviru takratnega procesa približevanja EU se je Slovenija zavezala prilagoditi politiko in sistem varstva potrošnikov evropskemu pravnemu redu. S tem se je v takratnem obdobju pospešilo

tudi varstvo potrošnikov v Sloveniji. Leta 2004, ko je Slovenija postala članica EU, ni več samo prilagajala nacionalne zakonodaje evropski in sledila ciljem EU, temveč jih je tudi sooblikovala (Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, 2011).

Danes je varstvo potrošnikov zajeto v številnih predpisih in v pristojnosti številnih resorjev, pri čemer temeljni predpis predstavlja Zakon o varstvu potrošnikov. Eden od največjih izzivov držav na področju potrošniške politike je tako uskladiti številne vidike potrošniške politike in v njih aktivno vključiti potrošnike (Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, 2011).

5.1 Zakon o potrošniških kreditih

Kreditno pogodbo je v Sloveniji najprej urejal Zakon o obligacijskih razmerijh (ZoG), saj je obligacijski zakonik v prehodnih določbah obdržal poglavje predhodnika o bančnih poslih. Na področju kreditnih pogodb so bile relevantne tudi določbe Obligacijskega zakonika o posojilni pogodbi, ki ureja posojila, ki jih posojilojemalcem ponujajo dajalci posojil, ki niso banke. Vendar so bila ta določila preveč ohlapna in preskromno opredeljena, da bi zagotavljala dejansko zaščito potrošnika (Rijavec, 2010).

Z namenom slediti direktivam EU so po hitrem postopku, 18. julija 2000, v Državnem zboru Republike Slovenije sprejeli Zakon o potrošniških kreditih. Slovenija se je v takratnih pogajalskih izhodiščih z EU zavezala, da bo sprejela omenjeni zakon do konca leta 2000 in ga uveljavila do 1. marca 2001. Z zakonom so se določili vsebina in preglednost kreditnih pogodb ter enotnejši termini, kot sta pojma učinkovite obrestne mere in skupni stroški posojila (Potrošniški krediti po merilih Evropske unije, 2000).

ZpotK velja za vsako pogodbo, s katero dajalec kredita da ali obljubi, da bo dal potrošniku kredit v obliki odloženega plačila, zlasti pri prodaji blaga ali zagotavljanju storitev, posojila, zlasti gotovinskega posojila ali prekoračitve na tekočem računu in drugega podobnega finančnega dogovora, ki ima z gotovinskega vidika enak namen kot kredit (Zakon o potrošniških kreditih, v nadaljevanju ZpotK, Ur.l. RS, št. 70/2000).

Zakon se ne uporablja za kreditne pogodbe, zavarovane s hipoteko, najemne pogodbe (razen tistih, kjer lastninska pravica na koncu preide na najemnika) in kreditne pogodbe, manjše od vrednosti takratnih 40.000 SIT (kasneje 170 EUR). Prav tako niso predmet zakona kreditne pogodbe, kjer se ne zaračunavajo nobene obresti in stroški ter je potrošnik zavezan poplačati kredit v obdobju največ treh mesecev. Za kreditne pogodbe o prekoračitvi na tekočih računih, ki jih odobravajo banke in hranilnice (in pri tem ne gre za račune za poslovanje s kreditnimi karticami), se določbe tega zakona uporabljajo samo, če je s tem zakonom to posebej določeno (ZpotK, Ur.l. RS, št. 70/2000).

5.1.1 Oglaševanje

Vsako oglaševanje, kjer se ponuja kredit ali posreduje¹⁵ pri pridobitvi kredita in so navedeni obrestna mera ali drugi podatki, povezani s stroški kredita, mora vsebovati efektivno obrestno mero. Dodan mora biti reprezentativen in enostavno razumljiv primer izračuna skupnih stroškov kredita ter navedni stroški, ki so izvzeti pri tem izračunu. Efektivna obrestna mera mora biti opremljena z informacijo, da se lahko spremeni, če pride do spremembe določenih podatkov. Če so ti podatki uporabljeni za izračun, mora biti navedeno, na kateri mesec in leto se nanašajo (ZpotK, Ur.l. RS, št. 70/2000).

5.1.2 Kreditna pogodba

Pred podpisom kreditne pogodbe mora biti potrošnik seznanjen z vsemi pogoji, ki jih kreditna pogodba vsebuje. Sklenjena mora biti v pisni obliki, pri čemer se potrošniku ne sme zaračunati nobenih stroškov, ki niso navedeni v pogodbi. Vsebina mora biti enostavna in razumljiva ter vsebovati podatke (ZpotK, Ur.l. RS, št. 70/2000):

- o čisti vrednosti kredita ali kreditnem limitu, če ta obstaja,
- o efektivni obrestni meri¹⁶ in pogojih, pri katerih je dovoljena sprememba te obrestne mere,
- o načinu obrestovanja, pogostosti kapitalizacije, načinu prilagajanja obrestne mere in uporabljenem indeksacijskem mehanizmu,
- o stroških, ki niso zajeti v izračunu efektivne obrestne mere,
- o pogojih plačila, ki so naloženi potrošniku,
- če je obračun vezan na uporabo tuje valute, navedbo tuje valute in vrsto tečaja, po katerem se izračunava vrednost v domači valuti,
- o zavarovanjih¹⁷,
- o pravici do predčasnega odplačila kredita¹⁸,

¹⁵ Zagotovljen je nadzor nad izvrševanjem zakonskih določb. Ločeni so subjekti, katerih status ureja Zakon o bančništvu, in subjekti, ki morajo za posojilno dejavnost pridobiti posebna dovoljenja (Potrošniški krediti po merilih EU, 2000).

¹⁶ Če ni mogoč natančen izračun EOM, skupinih stroškov kredita ali drugih obveznih sestavnih pogodb, mora pogodba vsebovati vse elemente, od katerih je ta izračun odvisen, in izračun predvidene EOM po pogojih, veljavnih na dan sklenitve pogodbe (ZpotK, Ur.l. RS, št. 70/2000).

¹⁷ Zakon posojilodajalcu prepoveduje, da bi od posojilojemalca zahteval izdajo ali akceptiranje bianko menice ali čeka (ZpotK, Ur.l. RS, št. 70/2000).

¹⁸ Potrošnik ima pravico, da kadarkoli predčasno odplača preostanek sedanje vrednosti kredita. Pri tem se mu ne zaračuna dodatnih stroškov, razen stroškov izdelave obračuna predčasnega odplačila. Ti stroški ne smejo presegati polovice stroškov odobritve kredita (ZpotK, Ur.l. RS, št. 70/2000).

- o pravici potrošnika do predčasnega odstopa od pogodbe¹⁹ in obveznostih, ki jih ta odstop prinaša.

5.1.3 Efektivna obrestna mera

Efektivna obrestna mera je obrestna mera, kjer so zajeti tudi ostali stroški posojila. Do časa sprejetja zakona so banke in hranilice za potrošniške kredite zaračunavale obrestno mero TOM²⁰ + 0,8 %, ločeno pa še stroške odobrenega posojila. Sprejeti zakon je določil, da so se morali ti stroški prikazati skozi obrestno mero, saj so banke velikokrat posojila ponujale po obrestni meri TOM + 0 %, vendar s toliko višjimi stroški odobritve. Po preračunu v skupno obrestno mero se je nato izkazalo, da je navidez nizka obrestna mera le spreten marketinški trik (Potrošniški krediti po merilih EU, 2000).

Pri izračunavanju skupnih stroškov kredita se izvzamejo naslednji stroški (ZpotK, Ur.l. RS, št. 70/2000):

- stroški potrošnika, nastali zaradi njegovega neizpolnjevanja obveznosti po kreditni pogodbi,
- dajatve in stroški, ki niso nabavna cena, in jih mora potrošnik plačati pri nakupu blaga in storitev, ne glede na to, ali je transakcija gotovinska ali kreditna,
- stroški za prenos denarnih sredstev in stroški za vodenje računa, namenjenega poplačilu kredita, obresti in drugih obveznosti, razen če potrošniku ni bila dana možnost, da se svobodno odloči, ali bo za poplačilo odprl poseben račun ali izkoristil druge možnosti ter če so ti stroški nenormalno visoki,
- stroški članarine v združenjih ali skupinah, ki niso zajeti s kreditno pogodbo,
- stroški za zavarovanja in garancije (razen tistih, namenjenih zagotovitev plačila dajalcu kredita v primeru smrti, invalidnosti, bolezni ali nezaposlenosti potrošnika).

Člen, ki se nanaša na efektivno obrestno mero in njen izračun, je povzročil kar nekaj nejasnosti, saj so bila po ocenah pravnikov določena določila v tem delu zakona nerazumljiva. Ni namreč razvidno, ali se pri izračunavanju efektivne obrestne mere upoštevajo skupni stroški kredita²¹ ali vsi stroški, nastali potrošniku. Pravniki so namreč opozarjali, da je med pojmom vsi in skupni bistvena vsebinska razlika. 4. točka 7. člena predloga zakona navaja, da se za izračun upoštevajo skupni stroški, medtem ko 6. odstavek 2. člena ter 17. člen

¹⁹ Potrošnik lahko odstopi od kreditne pogodbe. Če nima pravice do odstopa po predpisih, ki urejajo varstvo potrošnikov, to lahko brez navedbe razloga stori pred koriščenjem kredita, v petih dneh od sklenitve pogodbe. Dajalec kredita ima v tem primeru pravico zaračunati nadomestilo stroškov odobritve in stroškov rezervacije virov sredstev (ZpotK, Ur.l. RS, št. 70/2000).

²⁰ Temeljna obrestna mera (TOM) je obrestna mera za ohranjanje vrednosti denarnih obveznosti in terjatev v domačem denarju. Za določen mesec se izračuna kot aritmetično povprečje zadnjih dvanajstih stopenj rasti cen življenjskih potrebščin (Statistični urad RS, 2012).

²¹ Skupni stroški kredita so vsi stroški, ki vključujejo obresti in druge dajatve, neposredno povezane s kreditno pogodbo in jih mora potrošnik plačati pri rednem odplačevanju kredita (ZpotK, Ur.l. RS, št. 70/2000).

predloga navajata vse stroške kredita. Opozarjali so tudi, da se po 17. in 18. členu predloga zakona izračunava EOM in ne kredit (ZpotK, Ur.l. RS, št. 70/2000).

5.2 Dopolnitev zakona v letu 2004 in v letu 2007

Eden od glavnih vzrokov za prve dopolnitve Zakona o potrošniških kreditih so bila številna oškodovanja in hude kršitve do potrošnikov, ki so ponekod mejile že na oderušstvo. Kot kršitelji so se pojavljali samostojni podjetniki in podjetja, ki niso bila registrirana kot banke in hranilnice ter so kreditirali tiste potrošnike, ki jih banke zaradi slabe kreditne sposobnosti niso financirale. Obrestne mere so bile neopredeljene, pogosto oderuško visoke, zavarovanja pa nesorazmerno visoka. Za zavarovanje posojila so se velikokrat uporabljala hipotekarna zavarovanja, hipotekarni krediti pa so bili takrat izvzeti iz ZPotK (Predlog zakona o potrošniških kreditih, 2011).

Ena od pomembnih sprememb ob prvi dopolnitvi leta 2004 je bila, da je zakon začel veljati tudi za kreditne pogodbe, zavarovane s hipoteko ali zemljiškim dolgom na nepremičnini. Potrošniška hipotekarna pogodba je morala biti sklenjena v notarski obliki, pri čemer se zahteva osebna navzočnost lastnika. Notar ga mora poučiti o vseh pravnih posledicah kreditne pogodbe, posebej o čisti vrednosti kredita²², efektivni obrestni meri in pravnih posledicah neplačila. Ena od ključnih ugotovitev je namreč bila, da notarji potrošnika niso dovolj natančno seznanili z vsebino kreditne pogodbe in njenimi pravnimi posledicami (Zakon o potrošniških kreditih, v nadaljevanju ZpotK, Ur.l. RS, št. 77/2004-UPB1).

Za potrošniški kredit so se začela šteti pogodbena razmerja, pri katerih je potrošnik prodajalec in kupec oziroma najemodajalec po pogodbi o finančnem najemu (leasing) iste stvari (ZpotK, Ur.l. RS, št. 77/2004-UPB1).

V dopolnitvi iz leta 2004 zakon še vedno ni veljal za kreditne pogodbe, na podlagi katerih je potrošnik zavezan poplačati kredit v obdobju največ treh mesecev. Dodan je bil pogoj, da skupni znesek kredita ne presega višine trikratnega zjamčenega bruto osebnega dohodka v Republiki Sloveniji za pretekli mesec (ZpotK, Ur.l. RS, št. 77/2004-UPB1). V praksi se je dogajalo, da so nekateri posojilodajalci sklepali več zaporednih pogodb za tri mesece in tako obšli zakon. Zato se je z novo dopolnitvijo iz leta 2007 določba iz zakona popolnoma črtala (Valjavec, 2007).

Če je dajalec kredita oseba, ki ni banka ali hranilnica po določbah Zakona o bančništvu, lahko znaša EOM na dan sklenitve pogodbe največ 200 % zadnje objavljene povprečne EOM, ki jo uporabljajo banke in hranilnice (v skladu z Zakonom o bančništvu). Kreditna pogodba, kjer je

²² Čista vrednost kredita je opredeljena kot vrednost, ki jo prejme potrošnik plačano od dajalca kredita oziroma vrednosti stvari, ki je bila dana potrošniku na kredit (ZpotK, Ur.l. RS, št. 77/2004-UPB1).

EOM višja od 200 %, se šteje za nično. Dajalci kreditov morajo vsakih šest mesecev na ustreznem obrazcu za preteklo obdobje poročati o sklenjenih kreditnih pogodbah in dogovorjeni obrestni meri. Vsebino, način, pogoje in obrazec za poročanje podrobneje predpiše minister, pristojen za varstvo potrošnikov (ZpotK, Ur.l. RS, št. 77/2004-UPB1).

Pri izračunu EOM se v skupnih stroških niso upoštevali stroški članarin v združenjih ali skupinah. Ob najemu kredita so se potrošniki velikokrat morali včlaniti v neko društvo in tam plačati članarine, ki so pomenile zelo visoke anuitete. Na ta način je s strani nekaterih posojilodajalcev prihajalo do številnih zlorab (Valjavec, 2007). V dopolnitvi iz leta 2007 je tako opredeljeno, da se pri izračunavanju skupnih stroškov kredita izvzamejo stroški članarine v združenjih ali skupinah, ki niso zajeta s kreditno pogodbo, četudi ima članstvo vpliv na kreditne pogoje, vendar največ do 2 % zneska kredita in ne več kot 20 evrov mesečno (ZpotK, Ur.l. RS, št. 77/2004-UPB1, 111/2007).

Okrepile so se pristojnosti inšpektorata. Inšpektorji poleg kazni lahko izrekajo prepoved poslovanja, urad pa novoustanovljenim podjetjem, katerih odgovorne osebe so že prekršile zakon o potrošniških kreditih, ne bo izdal dovoljenja (Valjavec, 2007).

5.3 ZpotK-1

Glavni povod za sprejetje novega zakona o potrošniških kreditih predstavlja Direktiva 2008/48/ES, ki enotno ureja potrošniške kreditne pogodbe v EU, tako za bančni kot nebančni sektor. Z namenom preprečiti neloyalno konkurenco med dajalci kreditov in zagotoviti večjo preglednost in jasnost, direktiva uveljavlja načelo odgovornega kreditiranja v vseh fazah sklenitve kreditne pogodbe. Cilj direktive je zagotoviti preglednost in stabilnost kreditnih trgov, z ustreznimi ukrepi za urejanje in nadzor nad dajalci kreditov (Rijavec, 2010).

Zaradi številnih novosti in sprememb, ki jih je nova direktiva prinesla, je moralo Ministrstvo za gospodarstvo pripraviti nov zakon in ne le novele zakona o potrošniških kreditih. Tako je bil 9. julija 2010 sprejet popolnoma nov Zakon o potrošniških kreditih, ZpotK-1 (Rijavec, 2010). Predlagatelj zakona v večjem delu zakona ni imel možnosti za večjo prožnost, zato so bile nove rešitve ali že uveljavljene rešitve predlagane na tistih področjih, ki jih direktiva dopušča (Andrić, 2011, str. 206).

Glede na zakon o potrošniških kreditih, sprejet v letu 2007, se razširja obseg uporabe zakona. Zrati slabih izkušenj (npr. pri SMS-kreditih) je zakon strožji pri majhnih kreditih in po novem vključuje tudi kredite, ki znašajo manj kot 170 EUR. V področje uporabe so še naprej vključeni potrošniški hipotekarni krediti in finančni najemi, kjer je predviden prenos lastninske pravice na najemojemalca. Za kredite v obliki možnosti prekoračitve na plačilnem računu (limiti) in kreditne pogodbe, v katerih se predvideva, da bosta stranki sklenili pogodbo

o odlogu plačil ter bo s tem odvrnjena možnost sodnega procesa, se uvaja blažji režim, kar pomeni, da zanj ne veljajo vse določbe zakona (Andrić, 2010, str. 206).

Zakon se ne uporablja za (Zakon o potrošniških kreditih, v nadaljevanju Zpotk-1, Ur.l. RS, št. 77/2004-UPB1, 111/2007, 59/2010):

- najemne pogodbe ali pogodbe o finančnem najemu, ko lastninska pravica ne preide na najemojemalca,
- kreditne pogodbe z dovoljeno možnostjo prekoračitve stanja na plačilnem računu, ki določajo odplačilo kredita v enem mesecu,
- kreditne pogodbe brez plačila obresti in drugih stroškov,
- kreditne pogodbe, ki se nanašajo na brezplačen odlog plačila obstoječega dolga.

5.1.1 Oglaševanje

Pri vsakem oglaševanju v zvezi s kreditnimi pogodbami, ki vsebuje obrestno mero ali druge podatke v zvezi s stroški kredita za potrošnika, morajo biti jasno in razumljivo navedene informacije o kreditni obrestni meri (z navedbo, ali gre za fiksno, variabilno ali kombinirano obrestno mero) in morebitnih drugih stroških potrošnika ob sklenitvi kreditne pogodbe. Prav tako morajo biti podane informacije o skupnem znesku kredita, efektivni obrestni meri, času trajanja pogodbe in skupnem znesku, ki ga mora plačati potrošnik (in če je možno, tudi znesek vsakega vnaprejšnjega plačila). Kadar je treba za sklenitev kreditne pogodbe skleniti pogodbo o pomožni storitvi (npr. članstvo, zavarovanje), je treba navesti tudi to. Vse informacije morajo biti prikazane s pomočjo reprezentativnega primer (Zpotk-1, Ur.l. RS, št. 77/2004-UPB1, 111/2007, 59/2010).

5.1.2 Standardni evropski obrazci o potrošniškem kreditu

Dajalec kredita ali kreditni posrednik mora pred sklenitvijo kreditne pogodbe potrošniku zagotoviti predhodne informacije o kreditu, na podlagi katerih le-ta lahko primerja različne ponudbe. Zagotovljene morajo biti pisno ali na drugem trajnem nosilcu podatkov. Vsebovati morajo informacije o dajalcu kredita, lasnostih in pogojih kredita, pravicah in obveznostih potrošnika in dajalca kredita ter dodaten pouk in opozorila (Zpotk-1, Ur.l. RS, št. 77/2004-UPB1, 111/2007, 59/2010). Pri informiranju so tako ponudniki zavezani k uporabi standardnega obrazca, ki bo potrošnikom olajšal primerjavo, hkrati pa zmanjšal možnosti kreditodajalcev, da bi ključne informacije o kreditu zamolčali ali pa jih neustrezno navajali v drobnem tisku (Herjavec, 2010).

5.1.3 Ocena kreditne sposobnosti potrošnika

Ena od novosti zakona je, da mora dajalec kredita pred sklenitvijo kreditne pogodbe oceniti kreditno sposobnost potrošnika. To stori na podlagi informacij, ki jih dobi od potrošnika in iz zbirk osebnih podatkov. Če je vloga za kredit na podlagi poizvedbe v zbirki osebnih podatkov zavrnjena, mora kreditodajalec potrošnika nemudoma in brezplačno obvestiti o pridobljenih informacijah. V primeru, da po sklenitvi pogodbe pride do spremembe skupnega zneska kredita, se mora postopek ocene kreditne sposobnosti ponoviti (Zpotk-1, Ur.l. RS, št. 77/2004-UPB1, 111/2007, 59/2010). Zakon s tem kreditodajalca želi opozoriti, da mora potrošniku pravilno predstaviti obremenitev, ki jo bo le-ta prevzel z najemom kredita ter kot strokovnjak dejansko oceniti, ali bo kreditodajalec kredit sposoben odplačati (Herjavec, 2010). Ocena kreditne sposobnosti potrošnika se prvič obvezno uvaja tudi za nebančne dajalce kreditov, ki pa imajo zaradi občutljivosti osebnih podatkov dostop le do ozkega nabora podatkov (Rijavec, 2010).

5.1.4 EOM

Skladno z Direktivo 2008/48/ES zakon na novo opredeljuje skupne stroške kredita. Le-ti so pomembni za izračun efektivne obrestne mere, ki jo mora poravnati potrošnik (Rijavec, 2010). Pri izračunu se tako upoštevajo skupni stroški kredita za potrošnika, razen stroškov, ki mu nastanejo pri nakupu blaga ali storitev ali za zavarovanje blaga, katerega nakup se financira, in notarskih stroškov in stroškov, ki jih potrošnik plača zaradi neizpolnjevanja kreditnih obveznosti (Zpotk-1, Ur.l. RS, št. 77/2004-UPB1, 111/2007, 59/2010).

V primeru, da daje kreditna pogodba možnost prostega črpanja, se šteje, da je znesek črpan takoj in v celoti. Pri limitih se šteje, da je celoten znesek prekoračitve črpan za celotno obdobje, pri limitnih pogodbah za nedoločen čas pa, da je pogodba sklenjena za tri mesece (Zpotk-1, Ur.l. RS, št. 77/2004-UPB1, 111/2007, 59/2010).

5.1.5 Vsebina kreditne pogodbe

Zakon natančno določa, kakšna mora biti vsebina kreditne in limitne pogodbe. Obvezno mora biti sklenjena na papirju ali drugem trajnem nosilcu podatkov, pri čemer vsaka pogodbeni stranka prejme izvod kreditne pogodbe brezplačno. Potrošnik ima pravico do osnutka kreditne pogodbe, ki vsebuje vse pogodbene informacije, ki morajo biti v kreditni pogodbi, razen če dajalec kredita nima namena skleniti pogodbe s potrošnikom (Zpotk-1, Ur.l. RS, št. 77/2004-UPB1, 111/2007, 59/2010).

Potrošniška hipotekarna pogodba mora biti sklenjena v notarski obliki. Lastnik nepremičnine mora biti navzoč pri sklenitvi, kjer ga mora notar poučiti o vseh pravnih posledicah kreditne

pogodbe, njenega zavarovanja in pravnih posledicah neplačila (Zpotk-1, Ur.l. RS, št. 77/2004-UPB1, 111/2007, 59/2010).

5.1.6 Razdor, odpoved, odstop, predčasno odplačilo in prenos pravic

Če se zgodi, da kreditna pogodba ni sklenjena skladno z določili zakona, jo potrošnik lahko razdre v roku enega meseca od plačila prve obveznosti. Dajalec kredita mora potrošniku vrniti vse plačane zneske v osmih dneh od prejema izjave potrošnika, le-ta pa mora vrniti črpani kredit (če ga je že črpal). Pri tem mu ni treba plačati obresti in drugih stroškov, povezanih z odobrenim ali črpanim kreditom (Zpotk-1, Ur.l. RS, št. 77/2004-UPB1, 111/2007, 59/2010).

Potrošnik lahko v 14 dneh odstopi od kreditne pogodbe brez navedbe razloga, tudi če je kredit že črpal²³. Kreditodajalca mora o tem obvestiti pisno ali na drugem trajnem nosilcu podatkov ter najpozneje v 30 dneh vrniti glavnico kredita in obresti. Obresti so obračunane na glavnico od dneva, ko je bil kredit črpan, do dneva, ko je glavnica odplačana. Dajalec kredita mu pri tem ne sme zaračunati nobenih stroškov (Zpotk-1, Ur.l. RS, št. 77/2004-UPB1, 111/2007, 59/2010).

Potrošnik lahko kadarkoli predčasno delno ali v celoti poplača kredit. V primeru, če gre za predčasno odplačilo kredita s spremenljivo obrestno mero, je predčasno vračilo za potrošnika brezplačno. Pri kreditih s fiksno obrestno mero pa kreditodajalec ne sme zaračunati stroškov v višini več kot enega odstotka predčasno odplačane glavnice kredita (Herjavec, 2010).

5.1.7 Nadzor in podeljevanje dovoljenj

Zakon je prav tako prinesel spremembe pri načinu podeljavanju dovoljenj, ki jih je nebančnim dajalcem kreditov izdajal Urad RS za varstvo potrošnikov. Za dajalce kreditov, ki ne sodijo v bančni sektor, dovoljenja za izdajanje kreditov ne bodo več pridobljena za nedoločen čas, temveč bodo morali dovoljenja podaljševati vsaka tri leta. Pristojna za podeljevanje je Banka Slovenije, po postopku in ob izpolnjevanju pogojev, ki jih določa Zban-1 (Rijavec, 2010).

²³ V kolikor potrošnik odstopi od pogodbe o prodaji blaga ali opravljanju storitev, se smatra, da z istim dnem odstopa do kreditne pogodba (velja v primeru povezanih pogodb) Zpotk-1, Ur.l. RS, št. 77/2004-UPB1, 111/2007, 59/2010).

6 ZAKON O POTROŠNIŠKIH KREDITIH V PRAKSI

Med letoma 1970 in 1990 je potrošniško kreditiranje v EU doživelo drastičen razvoj. Kreditiranje je bilo izjemno močno v Nemčiji in Veliki Britaniji, ki skupaj predstavljata približno 37,7 % odstotka prebivalstva EU in 60 % njenega potrošniškega kreditiranja (Kösters, Stephan & Stein, 2004, str. 87).

Leta 2008 je bil trg potrošniških kreditov v EU »vreden« več kot 800 milijard EUR ali 10 % BDP-ja in je naraščal z 8-odstotno letno stopnjo. V Veliki Britaniji, na Irskem, v Nemčiji in Avstriji so potrošniški krediti predstavljali približno petino porabe tamkajšnjih gospodinjstev, hitra rast pa se je beležila tudi na Poljskem in Madžarskem (Parlament potrdil predlog direktive o potrošniških kreditih, 2008). Raziskave so pokazale, da je temu trendu sledila tudi Slovenija. Od leta 2003 naprej je zadolženost slovenskega prebivalstva strmo naraščala, za kar so velik del krivde nosila stanovanjska posojila. Številni ekonomisti so opozarjali, da se mora država odzvati in začeti s primernimi ukrepi, medtem ko so bančni analitiki svarili, da bo ena izmed posledic zaostrenih razmer na finančnih in posojilnih trgih podražitev posojil, predvsem za tiste z slabšo boniteto (Marn, 2007).

Začetki finančne krize so pogojeni s hipotekarnimi krediti, ko so v ZDA v času vlade takratnega predsednika Billa Clintona želeli spodbuditi kreditiranje in financiranje tistega dela prebivalstva, ki si drugače kredita in lastnih nepremičnin ne bi moglo privoščiti. Temu so sledile rekordno nizke obrestne mere in dajanje drugorazrednih kreditov. Ko je prišlo do prvih težav in padca cen nepremičnin, se je prikazalo dejansko stanje na finančnem trgu. V bilancah bank so se pojavili luknje, slabe terjatve in številni odpisi. Banke so se zaradi strahu, da bo nasprotna stran propadla, znašle v položaju, ko si niso upale več posojati denarja druga drugi, posledično pa tudi realnemu sektorju ne. Potrošnik, ki bi v času pred krizo brez večjih težav prejel posojilo, ga danes dobi z veliko težavo oziroma ga skoraj ne dobi. Posamezniki (in številna podjetja) tako ostajajo brez kreditov, ki so nujno potrebni za njihovo delovanje in potrošnjo. Obrestne mere so se dvignile, sledili so manjša gospodarska aktivnost, odpuščanje, brezposelnost, stečaji. Kreditojemalci, ki niso veljali za drugorazredne, so danes to postali (Ministrstvo za pravosodje in javno upravo, 2012).

Finančna kriza je na različne načine močno vplivala na državljane EU. Prebivalstvo se je prezadlužilo, mnogi so izgubili zaupanje v finančni sektor, prakse pri dajanju posojil iz preteklosti pa kažejo svoje učinke. Posojilojemalci si posojila vse težje privoščijo, število neizpolnjevanj plačilnih obveznosti se povečuje.

Nekoč veliko spodbujanje kreditiranja se je danes začelo omejevati. V središču so se znašli problem prevelike zadolženosti potrošnika in ukrepi za njegovo finančno razbremenitev. Pomemben del finančne reforme in sprememb v zakonodaji je poskus preprečitve neodgovornega jemanja in dajanja posojil. Posledično je prišlo do ovir pri učinkovitem

delovanju trga, ki preprečujejo poslovanje ali povečujejo stroške poslovanja v drugi državi članici. Nizko zaupanje potrošnikov, višji stroški in manjša mobilnost potrošnikov tako znotraj domače države kot tudi čezmejno, povzročajo škodo za potrošnika in posledično škodo za učinkovito tržno gospodarstvo (Direktiva evropskega parlamenta in sveta o kreditnih pogodbah za stanovanjske nepremičnine, Ur.l. EU/COM 2011/ 142)

Eden od glavnih ciljev enotnega trga EU je omogočiti prost pretok finančnih storitev. Kljub spodbujanju k poenotenju trga potrošniških kreditov, so se med državami članicami pogoji potrošniškega kreditiranja razlikovali, kar je v veliki meri posledica minimalne harmonizacije. Z direktivo je bila določena minimalna stopnja varstva potrošnikov in je državam članicam dopuščala, da sprejmejo strožje ureditve, ki jo je med drugimi sprejela tudi Slovenija. Države članice so tako upoštevale številne kreditne pogodbe, ki niso bile upoštevane v temeljni direktivi in so pripeljale do velikih razlik ter neenakega varstva potrošnikov (Predlog zakona o potrošniških kreditih, 2010).

Z novim zakonom je potrošnik bolj zaščiten, predvsem pa mu le-ta omogoča večji obseg informacij, na podlagi katerih se lahko odloča. Po drugi strani pa je zakon prinesel številne spremembe za banke. Le-te so morale opustiti hiter način financiranja ter hkrati okrepiti in izboljšati tehnično podporo (Andrić, 2011, str. 211). Zakon je poleg tega prinesel kar nekaj nejasnosti in sprejetje določenih ukrepov, katerih učinki verjetno niso bili takšni, kot je bilo pričakovano.

6.1 Ocena kreditne sposobnosti

Skladno z novim zakonom mora kreditodajalec preveriti kreditno sposobnost potrošnika. V primeru, da potrošnik zaide v težave zaradi dogodkov, ki bi jih banka lahko preverila in napovedala, to lahko pomeni njeno soodgovornost²⁴. Preverjanje kreditne sposobnosti mora biti natančno in temeljito, banka naj bi med drugim predvidela tudi gibanje potrošnikovih prihodkov in stroškov. Če pride do plačilne nesposobnosti potrošnika zaradi dogodkov, ki bi se jih lahko preverilo in napovedalo, banka postane soodgovorna in posledično lahko izgubi celotno terjatev ali del terjatve do potrošnika (Odgovorno kreditiranje, 2012).

Banke so že pred zakonsko uredbo preverjale kreditno sposobnost potrošnikov, danes pa so k temu uradno in zakonsko zavezane. Zakon natančneje določa, katere podatke mora banka obvezno pridobiti od kreditojemalca in na podlagi teh podatkov oceniti potrošnika. To so predvsem podatki o prejemkih, premoženjskem stanju in trenutni zadolženosti, ki se jih preverja iz zbirk podatkov, ki se vodijo skladno z zakonom o bančništvu (Svenšek, 2010). Sam predlog ne prinaša nič novega. Bankam je v interesu preprečiti plačilno nedisciplino in zamude pri odplačevanju. Zato se razvile *rating* sisteme, s katerimi ocenijo stranko, preden se

²⁴ Primer takšnih dogodkov je dvig referenčnih obrestnih mer in sprememba valutnih tečajev (Odgovorno kreditiranje, 2012).

sploh začne priprava kreditnih ponudb. Trend v EU je nenehna izboljšava tehnologij in nadgradnja sistemov, s katerimi bi oddelek za kreditna tveganja čim boljše in natančno določil, kakša je finančna slika kreditnojemalcev. Zahteva direktive je v tem primeru torej povsem nepotrebna (Kösters, Stephan & Stein, 2004, str. 95).

Skladno s tem določilom direktive za banke to ne pomeni bistvenih sprememb. Po besedah komercialista v eni izmed bank v Sloveniji, je to dokumentacija, ki se je že prej zahtevala od stranke in ustrezno preverila. Komercialist na podlagi svojih izkušenj in pridobljenih podatkov lahko oceni, ali je stranka kreditno sposobna ali ne, pri čimer na ocene lahko vpliva več različnih dejavnikov. Do časa končnega denarnega nakazila odobrenega kredita gre kreditna vloga preko več različnih pregledov in je skoraj nemogoče kredit odobriti kreditno nesposobnemu potrošniku. Ob potrebi ga dodatno preveri zavarovalnica, komercialistov nadrejeni, ustrezní organ odločanja in še zaledni oddelek, preden se dokončno izpelje sklenjen posel. Kreditov, ki so bili odobreni in jih potrošnik ne bi zmožel plačevati, je po njegovi oceni manj kot 5 %. Večinoma gre za primere, ko je oseba zaposlena (za nedoločen čas), nato pa je nepričakovano izgubila zaposlitev. Takrat banki dostavi ustrezna dokazila o trenutni brezposelnosti in prijavi na Zavodu za zaposlovanje. Stranki se nato odobri 6-mesečni moratorij na trenutni kredit in se mu tako omogoči, da si lahko poišče novo zaposlitev in uredi finančni položaj. Zakon poudarja soodgovornost banke pri finančnem položaju potrošnika in hkrati poziva k sodelovanju ob njegovih morebitnih težavah. V javnosti so banke premnogokrat prikazane v izjemno slabi luči, ko brez slabe vesti in dopuščanja možnosti pogajanja pri potrošniku takoj pričnejo z izvršbo in vnovčevitvijo zavarovanj ter ga pahnejo v še večjo krizo. V realnosti banka ni zastavljalnica in nepremičninska agencija ter ji ni v interesu takoj prekiniti sodelovanja s potrošnikom in mu zaseči zastavljeno. Skoraj vedno je pripravljena na sodelovanje in dogovor, če le dobi povratne informacije in je izkazana odzivnost s strani kreditnojemalca (Banka X, 2012).

Pogoji kreditiranja so se v današnjem času za potrošnika močno zaostri. Veliko potrošniških vlog je bilo zavrnjenih zaradi slabe kreditne ocene. Dobro poznati stranko, jo spremljati in predvideti njeno obnašanje v prihodnosti je postalo eno izmed pomembnejših pravil današnjih bančnikov. Direktiva tako med drugim zahteva, da se dobro preveri potrošnika. Vendar kaj pravzaprav to pomeni? Nikjer namreč natančno ne definira, ali preveritev pomeni pregled v obstoječih bazah ali mora kreditodajalec še samo dodatno preučiti potrošnika (npr. je možnost, da v kratkem zgubi zaposlitev, je v kakšnih hudih škripcih, se ločuje itd.). Vsaka država si to zahtevo tako lahko razlaga na svoj način, kar ponovno pripelje do razlik, ki jih direktiva želi odpraviti (Kösters, Stephan & Stein, 2004, str. 95).

Ko potrošnik v Sloveniji zaprosi za kredit, komercialisti pridobijo vse potrebne podatke, nato pa njegovo kreditno sposobnost preverijo v ustreznih bazah. Poudarja se pomembnost in preverjanje v SISBON-u, ki pa vseeno ni ključen za odobritev kredita. SISBON namreč ne

izdela bonitetne ocene, je le dodatno orodje. Izdelavo bonitente ocene naredi banka (Banka X, 2012).

Sistem je sicer dobro zamišljen in omogoča takojšnji vpogled v finančno stanje potrošnika. Vidijo se vse njegove obveznosti do drugih bank in hranilnic ter vse morebitne zamude pri odplačevanju. Banka mora pridobljene podatke skladno z zakonom hraniti še 4 leta in jih je dolžna sproti pošiljati v sistem. Ena od pomankljivosti SISBON-a je, da se še ne vidijo vse potrošnikove leasing obveznosti in obveznosti do plačilnih kartic. Vidne so le določene leasing hiše. V letu 2011 so tako testirali pet leasing hiš, čeprav bi se po zakonu o bančništvu, ki ureja sistem, le-te morale vključiti že v letu 2010, izdajatelji plačilnih kartic pa naj bi bili v sistemu vidni leta 2012 (Bajec, 2011).

Tako se lahko zgodi, da potrošnik preko leasinga financira nakup avtomobila, za katerega plačuje obrok v vrednosti 400 EUR. Obveznost v SISBON-u ni vidna, čeprav močno vpliva na izpostavljenost potrošnika in s tem možnost dodatnega kreditnega zadolževanja. V primeru, če bo tak potrošnik zašel v težave pri odplačevanju najetih obveznosti, lahko krivdo nosi tudi banka, ker te dodatne obveznosti ni ugotovila in upoštevala.

Sistem ob sprejetju 1. 1. 2008 ni naletel na najbolj pozitiven odziv. Za zaposlene v banki je namreč pomenil dodatno administriranje in omejevanje pri odločanju, za občane pa omejitve pri zadolževanju. Poleg osebnih podatkov, stanja na tekočem računu, podatkih o bančnih in nebančnih posojilih, leasingih, karticah, poroštvih, izrednih prekoračitvah, garancijah in meničnih avalih in vseh poslih, ki bi pomenili izpostavljenost do bank, so vidne še vse morebitne zamude in prekoračitve. S tem bo lahko prišlo do »kaznovanja« nepoštenega obnašanja in možnosti obračunavanja večjega tveganja, če bodo imeli potrošniki slabšo boniteto (Lajh, 2008).

V eni izmed bank so skladno z novim zakonom pripravili dopis, kjer potrošniku sporočajo, da je glede na poizvedbo v zbirki osebnih podatkov in zaradi neustrezne kreditne sposobnosti, njegova kreditna vloga zavrnjena. Potrošnik ima pravico, da od banke zahteva izpis osebnih podatkov iz SISBON-a, le-ta pa mu jih mora brezplačno dostavi in v primeru, če je v sistemu prišlo da napake, podatke popraviti (Banka X, 2012).

V letu 2011 naj bi izpis osebnih podatkov iz SISBON-a mesečno povprečno zahtevalo okoli 175 potrošnikov, v letu 2012 pa že 300. Posamezniki velikokrat namreč mislijo, da je bila zaradi informacij v SISBON-u njihova kreditna vloga zavrnjena (Bajec, 2011). Po izkušnjah komercialistov potrošniki v praksi niso tako naivni in neuki. Večina jih sistem pozna. Pogosteje se dogaja, da potrošnik bančnemu uslužbencu zavestno zamolči določene kreditne obveznosti, ki jih ima pri drugih bankah. Izgovorijo se, da so na njih preprosto pozabili ali pa niso vedeli, da morajo posredovati te podatke. Mnogo jih trdi, da je prišlo do napake. Večina jih izpisa vseeno ne zahteva, saj mnogi nato odkrito priznajo, da so jih zamolčali zavestno

(Banka X, 2012). Kaj pomeni, če potrošnik zamolči informacijo? Dejansko ga ne moremo obtožiti, da je lagal, vendar kot pravi Kovač (2009, str. 12), sta molk in laganje enako škodljiva, saj predstavljata nepotrebne stroške, ki se na koncu kažejo v neučinkoviti in družbeno škodljivi alokaciji ter so za njihovo odpravo potrebna še dodatna sredstva.

Ali natančnejše preverjanje pomeni manj kreditov za tiste potrošnike z nizkimi osebnimi dohodki in brez redne zaposlitve? Medtem ko nepričakovana izguba zaposlitve pomeni dogodek, ki ga banka ne more predvideti, je drugače z že brezposelnimi. Namen novega zakona je zagotoviti, da bodo kreditodajalci odgovorno kreditirali potrošnike in nikakor ne izključiti iz trga kreditiranja potrošnikov s slabšo kreditno sposobnostjo (Odgovorno kreditiranje, 2012). Vendar temu danes ni tako. Brezposelni potrošnik ne more dobiti kredita, če pa je kredit že vzel in potem izgubil službo, se z banko dogovori, kako naprej – moratorij, prestrukturiranje posojila itd. Dodatni udarec za potrošnika je tudi dvig minimalne plače, ki je z marcem 2010 iz 597,43 EUR bruto narasla na 734,15 EUR bruto. S tem ukrepom je država kreditno onemogočila velik del prebivalstva. V banko tako dnevno pridejo stranke, ki ne morejo dobiti minimalnega potrošniškega kredita za počitnice ali nakup pralnega stroja (Banka X, 2012).

Na Uradu za varstvo potrošnikov menijo, da je minimalna plača realni znesek, ki ga potrošnik potrebuje za nujne življenjske stroške in vanj niso vključeni obroki za kredit. Pri kreditiranju finančno šibkejših morajo biti banke pozorne, ali in kakšen tip kredita je primeren za potrošnika. Bil naj bi produktiven in mu omogočal normalno življenje. Tako naj bi višji stroški kredita in dodatno zavarovanje lahko pomembno vplivali na njegovo plačilno sposobnost (Odgovorno kreditiranje, 2012). Banka je tista, ki potrošniku lahko svetuje in predlaga zanj najprimernejši kredit, vendar je končni odločevalec potrošnik. Banka je v končni fazi finančna institucija, ki v tržnem gospodarstvu tako kot drugi udeleženci sledi svojim interesom in nastopa kot eden izmed ponudnikov denarja. V procesu kreditiranja mora zaščititi svoje interese in zavarovati dane kredite. V primeru, ko kreditira finančno šibkejše prebivalstvo, mora zahtevati boljše in močnejša zavarovanja. Glede na mnenje Urada in države pa so ta zavarovanja lahko ključnega pomena za težave pri plačilni sposobnosti in so posledično lahko eden izmed vzrokov, da zaide potrošnik v še večje finančne težave. Vendar, če posojilo ni ustrezno zavarovano, banka skladno s svojo poslovno politiko takemu potrošniku ne more dati kredita in iz trga kreditiranja izključi finančno šibke potrošnike. Le-ti se zato nemalokrat obrnejo na dražje in bolj tvegane nefinančne institucije. To pa je ravno tisto, kar želi novi zakon preprečiti.

6.2 Informacija za potrošnika

Ena od največjih sprememb, ki jih je prinesel ZpotK-1, je obseg informacij, ki jih mora banka zagotoviti potrošniku.

Glede na 1. odstavek 6. člena ZpotK-1 je banka potrošniku dolžna zagotoviti predhodne informacije o kreditu pred sklenitvijo kreditne pogodbe. Namen zakona je, da potrošnik pridobi različne ponudbe več različnih bank in jih med seboj primerja ter se odloči za najugodnejšo možnost financiranja. Vendar zakon nikjer natančno ne opredeljuje, kdaj točno je treba potrošniku izročiti obrazec. Banka bi ga tako lahko izročila tik pred podpisom pogodbe in s tem sledila zakonskim določilom, a potrošnik s tem ne bi nič pridobil. Zanj bi bil to le dodatni obrazec za podpis, saj bi bila pogodba že pripravljena. Banke so sprva nameravale predhodne informacije zagotoviti, ko potrošnik odda vlogo za kredit in izpolnjuje kreditne pogoje. Ker pa so predhodne informacije zavezujoče, se je večina bank naposled odločila da bo, z namenom čim bolj slediti zakonu in zagotoviti potrošniku pravilne informacije, predhodne informacije ponudila šele, ko bo kredit odobren. Za banko je to racionalnejše, saj se predhodne informacije zagotovijo samo enkrat, ko so že znani pogoji odobritve kredita, pred odobritvijo pa se potrošniku ponudi informativni izračun oziroma informativna ponudba. Pogoji, ki jih banka potrošniku ponudi v predhodnih informacijah, so zavezujoči in v primeru, da jih v nadaljnjem procesu odobritve ustrezni organi odločanja ne bi odobrili, bi s tem prišlo do kršenja zakona. Sprejeta rešitev je tako način, da banka postopa skladno z zakonom, potrošnik pa ob prvem povpraševanju lahko pridobi informativno ponudbo, ki se nato lahko razlikuje od predhodnih informacij. Slednje pa so potem dokončne (Banka X, 2012).

Na nejasnosti direktive, kdaj točno posredovati predhodne informacije, so opozorili že v eni izmed raziskav, narejenih v Veliki Britaniji. Spraševali so se, ali to pomeni, da se predhodne informacije lahko posreduje minuto ali dve pred podpisom kreditne pogodbe (What is the impact of the proposed Consumer Credit Directive?, 2007, str. 6)? Zanimivo je, da se je kljub temu ta del direktive, brez popravkov in podobno nejasno, prenesel tudi v slovensko zakonodajo.

Informacije, ki jih mora banka zagotavljati, ne veljajo le za potrošniške kredite, temveč tudi za prekoračitve stanja na plačilnem računu in pri reprogramiranju kredita²⁵. Kaj to lahko povzroči na trgu? Direktiva dejansko obravnava samo kreditodajalca in njegovo odgovornost pri kreditiranju, ne dotika pa se obveznosti kreditjemalca. Kreditodajalec je tisti, ki potrošniku ponudi kredit, za katerega meni, da je zanj najprimernejši, a to še ne pomeni, da se bo kreditjemalec zanj odločil. Tveganje kreditodajalca se poveča, zato ga bo ta vključil v višje cene svojih storitev in bo toliko bolj previden pri kreditiranju. Posledično se bodo zavrile določene kreditne vloge, največkrat slabše stoječih potrošnikov, ki bodo tako posredno nosili posledice direktive (Kösters, Stephan & Stein, 2004, str. 92).

²⁵ Pravica do informiranosti se kaže tudi v času trajanja že sklenjene kreditne pogodbe. Banka mora na željo kreditjemalca, kadarkoli in brez stroškov, pripraviti izračun stanja kredita v obliki amortizacijskega načrta (Andrić, 2010, str.210).

Kot pravi avtor Gazal-Ayal (2007, str. 120–121), natančno branje kreditnih ponudb in pogodb posameznih potrošnikov še ne more odpraviti napak na trgu. Veliko potrošnikov namreč ne bere dokumentacije, ki jo podpisuje, zato so zaradi asimetrije informacij postavljeni, nasproti prodajalcu, v neučinkovit in prikrajšan položaj. Prodajalec lahko prilagodi posamezne vsebine deležu informiranih potrošnikov, ki na ta način lahko zmanjšajo določeno neučinkovitost. Vendar dokler vsi potrošniki niso informirani, se neučinkovitosti ne more popolnoma odpraviti. To je dejansko nemogoče doseči.

Ekonomisti ne oporekajo pomembnosti informacij, ki so temeljna sestavina odločanja vsakega posameznika in njihovo pomanjkanje onemogoči sprejemanje racionalnih odločitev. Le-to vodi v negotovost in posledično nezadovoljstvo potrošnika (Kovač, 2009, str. 4). Vendar direktiva potrošnika dejansko »obremeni« s preveč podatki, ki mu odločitev otežijo in dejansko ponovno povzročijo nezadovoljstvo in neracionalno odločitev.

6.3 Zakon velja tudi za hipotekarne kredite

Slovenska zakonodaja je obdržala veljavo zakona tudi za vse potrošniške kredite, ki so zavarovani z zastavno pravico. Banke so upale, da bo sprejetje novega zakona zakonodajalec izkoristil za odpravo slovenske posebnosti in področje hipotekarnih kreditov izvzel iz novega zakona. Tipično premičninsko financiranje se razteza na nepremičninsko področje, ki bi ga lahko, po vzoru drugih evropskih držav, umestili v samostojni zakon in s tem prihranili številne težave, ki izvirajo iz te posebnosti (Cimprič, 2011). Francija²⁶ je npr. hipotekarne kredite uredila v posebnem poglavju, skupna pravila za obe vrsti kreditov pa veljajo le glede obrestnih mer (efektivnih in oderuških). Snovalci direktive so predvidevali, da potrošniki vedo, kakšen je namen hipotekarnega kredita in so v direktivo vključili samo tiste hipotekarne kredite, namenjene potrošnji. Posledično je, zaradi velikih razlik med hipotekami in ostalimi oblikami kredita, Velika Britanija²⁷ hipoteke popolnoma izvzela iz zakona in jih obravnava ločeno (What is the impact of the proposed Consumer Credit Directive?, 2007). Nemčija²⁸ je, podobno kot Slovenija, direktivo razširila tudi na potrošniške hipotekarne kredite (Predlog zakona o potrošniških kreditih, 2011).

Da so se takratni komentari bančnikov izkazali za pravilne, nam pove podatek, da je v proceduri evropskega parlamenta predlog direktive, s katero naj bi se na področju EU uredilo kreditiranje stanovanjskih nepremičnin, ki jih kupci zavarujejo s hipoteko. Hipotekarna posojila potrošnikom so leta 2009 v 27 državah EU dosegla 6.000 milijard evrov, kar predstavlja 52 % družbenega bruto proizvoda EU. Raziskave kažejo, da ima veliko

²⁶ V Franciji (kreditni trg, podoben trgu v Španiji in na Švedskem) delež hipotekarnih posojil predstavlja 43 % dolga privatnega sektorja (Kösters, Stephan & Stein, 2004, str. 87).

²⁷ Delež hipotekarnih posojil v Veliki Britaniji predstavlja 43 % dolga privatnega sektorja (Kösters, Stephan & Stein, 2004, str. 87).

²⁸ Delež hipotekarnih posojil v Nemčiji predstavlja okoli 30 % dolga privatnega sektorja in delež potrošniških kreditov 10 % dolga privatnega sektorja (Kösters, Stephan & Stein, 2004, str. 87).

kreditojemlcev težave pri razumevanju hipotek in njihovega delovanja. V zadnjih letih so bili poizkusi, da se hipotekarni trg uredi, precej neuspešni, zato naj bi bila trenutna finančna kriza priložnost za izboljšave (Bizovičar, 2012).

6.4 Limit kot kredit

Ena od novosti zakona za potrošnika je sprememba pri opredelitvi limita, ki se po novi zakonodaji vodi kot kredit. Namen je omejiti zadolženost potrošnika, saj je veliko slovenskih potrošnikov razmeroma zadolženih. Po raziskavah, ki so potekale v okviru GfK Bančnega monitorja 2009, naj bi kar 52,4 % slovenske populacije za premostitev likvidnostnih težav koristilo limit, katerega negativno stanje se redkokdaj poplača (Herjavec, 2010).

Posledica vodenja limita kot kredita je pomenila, da je zaradi tega boniteta potrošnika slabša. Limit že predstavlja del zadolženosti potrošnika, zato ta ne bo mogel najeti kredita oziroma ga bo dobil pod slabšimi kreditnimi pogoji. Velikokrat se je posledično zgodilo, da potrošnik najame kredit, s katerim poplača limit, ki ga dejansko potrebuje, in se na novo zadolži (Hrovat, 2010).

Sprememba je vnesla nemir med potrošniki, in sicer da limiti ne bodo podaljšani in bodo morali vrniti zapadli znesek, ki mnogokrat predstavlja tudi trikratno ali štirikratno vrednost potrošnikovih prihodkov. V bankah pri podaljšanju večinoma ni bilo težav, celo nasprotno. Mnogo potrošnikov se je po pogovoru z bančnim uslužbencem odločilo, da začne namensko vračevati oziroma poiščejo način, kako zanje najustreznejše in najprimernejše začeti z zmanjševanjem zadolženosti. Se pa lahko zgodi, da novo podaljšanje za potrošnika pomeni dvig obrestne mere in plačilo relativno visokih stroškov odobritve.

Pozitivni učinek tega dela zakona za potrošnike je bil pravzaprav ta, da so se ti dejansko začeli zavedati, da je tudi limit dolg, ki ga bodo morali slej ko prej poravnati. Do sedaj jim večina ob letnih avtomatskih podaljšavah ni posvečala preveč skrbi, saj je bila možnost, da se le-ta ne bi odobril, zelo majhna. Limit je namreč za potrošnika precej drag način zadolževanja, zato tudi s strani bank ni bilo pretiranega negodovanja, če se je nenehno podaljševal (Banka X, 2012).

Limiti se ne podaljšujejo več avtomatsko, temveč mora banka pred vsako odobritvijo stranko seznaniti z bistvenimi pogoji in višino limita, stranka pa mora pravočasno oddati vlogo za podaljšanje. Pri tem je še vedno nekaj neusklajenosti med slovenskimi bankami. Nekatere banke ne ponujajo možnosti avtomatskega podaljšanja in mora stranka pred vsako podaljšavo potrditi ponudbo in podpisati novo pogodbo, pri čemer ni nujno, da bodo pogoji obstoječega limita ostali enaki. Druge banke dovolijo možnost avtomatske podaljšave, pri čemer mora potrošnik pogodbo obnoviti pred pretekom limita, banka pa ga obvešča o vsakem podaljšanju in ga seznanja s pogoji glede dovoljene prekoračitve, kar je ena od zahtev spremenjenega

zakona. Pred vsakokratnim avtomatskim podaljšanjem pa mora stranka izpolnjevati določene kriterije (Svenšek, 2010).

6.5 Kreditne pogodbe

Vsebina kreditne pogodbe je po novem zakonu podrobneje predpisana, prav tako pravice potrošnika v povezani kreditni pogodbi. Po novem zakonu morajo banke na zahtevo potrošnika prav tako brezplačno zagotoviti osnutek kreditne pogodbe (Andrić, 2011, str. 208).

6.1.1 Odstop od kreditne pogodbe

Potrošnik ima pravico v roku 14 dni, brez navedbe razloga, odstopiti od kreditne pogodbe, tudi če je kredit že črpal. Kaj to pomeni za banko?

Da bančni uslužbenec potrošniku lahko izroči obrazec, ki ga bo zavezal k odobritvi kredita pod navedenimi pogoji, mora kredit sprva odobriti. To pomeni, da mora pridobiti vse podatke o potrošniku, preveriti njegovo kreditno sposobnost, spisati kreditno vlogo in če je treba, pri pripravi predloga vključiti še bonitetno službo. Ko je vloga dokončana in natisnjena, mora priti do ustreznih organov odločanja, ki odobrijo ali zavrnejo kredit. Velikokrat se zgodi, da je kredit odobren pod določenimi pogoji, zato so zahtevani popravki in dopolnitve. Kreditni predlog tako ponovno pride do komercialista. Slednji lahko nato naknadno ugotovi (ali pa mu potrošnik sporoči), da ima preko leasing hiše še leasing za avtomobil. Proces preverjanja se mora, skladno z zakonom, ponoviti. Ko je vloga dokončno odobrena, potrošnik lahko prejme zakonsko zavezujoči obrazec. Ponudbo lahko sprejme ali pa, kar je v praksi zelo pogosto, tik pred podpisom kreditne pogodbe sproči, da od nje odstopa. Lahko se zgodi, da kreditno pogodbo podpiše, nato pa si premisli in v roku 14 dni pošlje dopis. Kaj to pomeni za bančnega uslužbenca in banko? V delu je lahko 10 kreditnih vlog, realizirane pa so lahko samo 3. Banka ne more zaračunati stroškov, čeprav so na odobritvi delali trije zaposleni. Stroški so popolnoma enaki, kot če bi se kredit nakazal. Nastali so tudi oportunitetni stroški banke. Zaradi teh sedmih vlog je stalo naslednjih pet, kjer bi mogoče vsi vzeli kredit, pa so zaradi predolge čakalne vrste odšli na drugo banko. Bančni uslužbenec ob koncu delovnega dneva lahko pokaže tri knjižene bančne kredite, naredil pa jih je deset, stroške pa lahko zaračuna samo kreditom z variabilno obrestno mero in omejene stroške, če gre za fiksno obrestno mero (Banka X, 2012).

Primeri, ko potrošnik ne podpiše kreditne pogodbe, vloga pa je že odobrena in pripravljena, so v bankah zelo pogosti. Prav tako se zgodi tudi, da je pogodba že podpisana, kreditojemalec pa si pred črpanjem premisli, medtem ko je primerov, da je kredit že črpan, nato pa bi prišlo do prekinitve kreditne pogodbe, zelo malo. Če kreditojemalec dobi sredstva na račun, je skoraj

nesmiselno, da bi jih želel vrniti in ob tem še plačati pripadajoče obresti. Zakon sicer to dopušča, vendar se to mogoče zgodi na vsakih 200 primerov (Banka X, 2012).

6.6 Efektivna obrestna mera

Novost zakona je na novo opredeljen pojem skupnih stroškov kredita, ki je podlaga za skupni izračun efektivne obrestne mere²⁹. Zaradi širše uveljavitve zakona, kot ga določa direktiva, je nastalo kar nekaj težav pri njenem izračunu. Večina bank je imela (in še vedno ima) največ težav pri določitvi efektivne obrestne mere. Zelo težko je zanesljivo oceniti stroške za vse postavke (davki, notarski stroški itd.), stroški zavarovanja se močno razlikujejo glede na vrsto kredita in načina zavarovanja ter ni možno podati zanesljive ocene o tem, koliko bi znašali stroški, če pogodbeno določila ne bi bila izpolnjena oz. bi bila pogodba prekinjena (Kösters, Stephan & Stein, 2004, str. 91).

V praksi se je pojavil problem, kako potrošniku zagotoviti pravilne in enotne informacije. Stroški, ki jih mora kreditodajalec vključiti v izračun, niso jasno opredeljeni, zato je velika verjetnost, da jih banke v svojih izračunih različno upoštevajo. Ena od najpogostejših dilem se pojavlja glede upoštevanja stroškov notarskih storitev, stroškov zavarovanja, stroška vrednotenja nepremičnin in nadaljnjih vrednotenj v času odplačevanja kredita, stroškov vodenja transakcijskega računa (če njegovo odprtje ni pogoj za odobritev) itd. (Andrić, 2011, str. 2011).

Če potrošnik sklene kreditno razmerje in sta pogoj odprtje računa v banki ter sklenitev življenjskega zavarovanja, ali vključiti stroške vodenja in zavarovanja v EOM ali ne? Praksa v eni izmed bank je, da se stroški zavarovanja vključijo v EOM, medtem ko se stroškov vodenja ne upošteva. Dejansko sistem nikoli ne izračuna natančne in točne obrestne mere. Razlike so sicer majhne, gre za odstopanja tam do okoli 0,01 %, vendar odstopanja vseeno so. Ena od dilem v izračunu je tudi, ali se stroški odobritve kredita razlikujejo glede na to, ali je kreditojemalec že komitent banke ali ne. V takem primeru bi tako moral doplačati razliko stroškov odobritve do stroška, ki bi ga moral plačati nekomitent banke. Zato so banke, skladno z zakonom, spremenile določila kreditne pogodbe. Dodan je člen, kjer je navedeno, da se ob zaprtju računa stroški odobritve povečajo za določen znesek. V primeru izračuna EOM pa je treba točno navesti, katere predpostavke so upoštevane v izračunu. Dogovor med bankami je med drugim bil tudi, da se premije življenjskega zavarovanja vključijo v skupne stroške kredita in v EOM. Pri tem se lahko upošteva najnižja premija, ki zadostuje banki, če pa kreditojemalec sklene višjo premijo, je to po njegovi izbiri in ne kot pogoj za odobritev kredita (Banka X, 2012).

²⁹ Efektivna obrestna mera bi morala pokazati potrošniku, koliko ga kredit pravzaprav stane. Na podlagi tega podatka bi potem potrošnik lahko primerjal različne ponudbe in se odločil za tisto, ki je zanj najprimernejša.

Banke dejansko v praksi tako v svojih izračunih upoštevajo različne stroške. Največkrat se v EOM vključi obrestno mero, stroške zavarovanja in interkalarne obresti (Interni vir ene izmed bank). Sprememba v izračunu je bankam pomenila kar velik zalogaj, saj so poleg vsebinsko pravilnega izračuna EOM morale prilagoditi še celotni informacijski sistem in tehnično podporo. Sistem se je moral vzpostaviti v relativno kratkem času, v proces so se vključili informatiki, ki so zaradi tega odložili druge projekte, šef informacijske službe, poleg tega pa je bilo treba spremeniti kreditne pogodbe, za kar se je ponovno angažiralo kar nekaj zaposlenih. Vse skupaj je pomenilo precej dela za banko in za njene zaposlene ter posledično dodatne stroške. Trenutno pa vseeno, kljub vsem naporom in ciljem novega zakona, še vedno ni enotnega izračuna EOM in posledično potrošnik ne more popolnoma primerjati stroškov različnih bank, ker le-te dejansko ne vedo točno, kaj vključiti v izračun in kaj ne (Banka X, 2012).

Po besedah komercialista ene izmed bank je po njegovem mnenju važnejši pribitek, ki ga potrošnik plača na obstoječo obrestno mero, kot pa dodatni stroški. Le-ti se namreč plačajo enkratno in tudi če so višji, so lažje vzdržni, pribitek pa ostane tudi do 30 let (primer stanovanjskega kredita). Dejansko je prevelik poudarek na dodatnih stroških in posledično potrošniki nimajo več točne predstave, kaj pravzaprav že plačajo v obrestni meri in kaj morajo plačati dodatno (Banka X, 2012).

6.7 Dajalci kreditov in kreditni posredniki

Velika sprememba novega zakona so pogoji, ki jih mora izpolnjevati kreditni posrednik za opravljanje kreditne dejavnosti. Način podeljevanja dovoljenj kreditnim posrednikom, ki niso banke ali hranilnice, se je zaostрил. Urad RS za varstvo potrošnikov, ki izdaja dovoljenja, le-teh ne podeljuje več za nedoločen čas, temveč za obdobje treh let (Andrić, 2011, str. 206). Sprememba je sprejeta z namenom zaščititi potrošnika pred oderušskimi pogoji kreditiranja, do katerih je prihajalo v preteklosti. Namen zakona je sicer dober, vendar je vprašanje, če se ne bo veliko potrošnikov obrnilo prav na te inštitucije, če v bankah zaradi zaostrenih pogojev kreditiranja ne bodo dobili želenega kredita.

7 POSLEDICE SPREJETEGA ZAKONA

Zaščita potrošnika je z ekonomskega vidika nujna, vendar je pri spremembah zakonodaje potrebna izjemna previdnost. Le-te so velikokrat politično pogojene, ker se ekonomske učinke lahko popolnoma zanemari in sprejete spremembe delujejo nasprotno od zastavljenega cilja (Kösters, Stephan & Stein, 2004, str. 84–85).

Predvidevalo se je, da bi sprejetje direktive za potrošnika EU povzročilo dolgoročno korist v znesku med 13 in 39 bilijonov evrov na letni ravni in pomagalo omejiti potrošnikovo

zadolženost. Povečala bi se konkurenca, kar bi pripeljalo do večje kreditne razpoložljivosti, povečanega števila kreditov, njihove raznovrstnosti in posledično nižjih obrestnih mer. Celoten trg potrošniških kreditov naj bi predstavljal skoraj 10 % evropskega BDP-ja, pri čemer so 60 % potrošniškega trga trgi Nemčije, Francije in Velike Britanije (Department for Business, Innovation and Skills, 2010, str. 4–20).

Potrošniški krediti so za banke izjemnega pomena. Predstavljajo približno 18 % bruto dohodka komercialnih bank v EU, medtem ko čezmejni potrošniški krediti znašajo le 1 % vseh kreditnih transakcij (Parlament potrdil predlog direktive o potrošniških kreditih, 2008). Številke iz leta 2009 kažejo, da čezmejno kreditiranje³⁰ niha od 2,7 % v Italiji do 66,6 % v Luxemburgu, vendar so v številke všteta tudi posojila poslovnemu sektorju. V nasprotnem primeru bi bil odstotek nižji kot 12,4 % (Department for Business, Innovation and Skills, 2010, str. 10).

Eden izmed glavnih ciljev Komisije je bil povečati čezmejno potrošniško kreditiranje. Ker pa se trg EU strukturno zelo razlikuje (tako po vrstah kreditov kot po načinu kreditiranja), se čezmejno kreditiranje povečuje z zelo nizko stopnjo rasti. V letu 1997 je ta znašala 2,2 % in v letu 2001 3,4 % (Kösters, Stephan & Stein, 2004, str. 88). Za primerjavo: za potrošnike v ZDA, trgom z enotnim jezikom in podobno kreditno kulturo, je značilno, da se raje odločajo za primarne institucije v lokalnem okolju, za razliko od trga EU, soočenega s številnimi čezmejnimi ovirami (Jentsch, 2003, str. 8).

Posojilodajalci poudarjajo, da vstop na tuje finančne trge ni tako enostaven. Soočajo se s številnimi ovirami, kot so neznana znamka ponudnika, naravne ovire (lokalne navade, obnašanje, potrebe), razpoložljivost distribucijskih kanalov, zakonodaja in regulacija, kreditno tveganje in način vračanja dolga. Najpogostejši vstop na trg je preko skupnega podjetja, z združitvijo ali prevzemom. Med kreditodajalci in prodajalci nefinančnih storitev namreč obstaja bistvena razlika. Prodajalec proizvod proda ob plačilu, od stranke pa je največkrat treba pridobiti samo osnovne podatke. Posojilodajalec se sooča s tveganjem, zato mora dobro preučiti stranko in če se ta nahaja v drugi državi, je toliko težje oceniti njeno obnašanje in izterjati njene morebitne dolgove (British Bankers' Association, 2007).

Tudi potrošniki niso naklonjeni čezmejnemu zadolževanju. 75 % vprašanih v EU ne namerava zaprositi za finančne storitve institucij, lociranih izven nacionalne države, kot glavna razloga pa navajajo pomanjkanje informacij in razlike v jeziku (Department for Business, Innovation and Skills, 2010, str. 13–15.).

³⁰ Čezmejne transakcije so v letu 2009 za Slovenijo znašale 0,8 % (Department for Business, Innovation and Skills, 2010, str. 10.).

Vse dopolnitve in zakoni s seboj prinašajo velike spremembe. Hitro sprejeti zakon je v papirni obliki in teoriji videti odlično, vendar pa ga vseeno kaže sprejemati natančneje in z veliko mero preudarnosti ter odgovornosti. V praksi namreč te odločitve s seboj potegnejo številne procese. Raziskava, ki so jo ob sprejetju zakona opravili v Veliki Britaniji kot eni izmed največjih kreditnih trgov v Evropi, je negativne posledice zakona povzela v treh točkah: zmanjšanje potrošnje za približno 0,21 % v obdobju dveh let po sprejetju direktive, padec BDP-ja za približno 0,08 % in nezmožnost kreditiranja določenega dela prebivalstva (British Bankers' Association, 2007).

Celotne stroške direktive lahko razdelimo v tri skupine stroškov. Prvi so **direktni stroški**, ki vključujejo stroške oblikovanja direktive, implementacije in spremljanja. Posredno jih pokrivajo kreditni posredniki (in zatorej potrošniki) skozi davke, takse itd. Drugo skupino predstavljajo **stroški usklajevanja**, nastali v gospodarstvu, zaradi uskladitve z direktivo (npr. stroški časa, porabljeni v podjetju). Tretjo skupino pa predstavljajo **oportunitetni stroški**, kjer zaradi sredstev, vloženih v usklajevanje nove direktive, v gospodarstvu prihaja do izpada koristi, ki bi lahko nastale, če bi se ta sredstva namenila drugim (British Bankers' Association, 2007).

Proces implementacije v bankah je predstavljal postopek, ki je vključeval zadolžitve številnih zaposlenih, ki so se morali popolnoma posvetiti njegovi izpeljavi. Pravna služba je bila zadolžena za temeljito analizo in podajo pravnega mnenja glede dopolnitve pogodb in ponudb. Komercialno službo se je seznanilo s spremembami in načinom dela v času same implementacije zakona. Oblikovali so se novi (dodatni) obrazci, ki so se posredovali bančnim uslužbencem, in se organizirala izobraževanja o ključnih spremembah za banko in stranke. Zelo velik in zahteven del je padel na informacijsko službo. Ta je morala pripraviti več možnosti izvedbe novih pogodb in obrazcev v bančnem sistemu ter različne verzije izračunov, ki jih je bilo treba vgraditi v obstoječi sistem. Ker ta še ni zanesljivo deloval, se je v prehodnem obdobju moralo omogočiti ročni vnos in popravke podatkov. Problem je bil predvsem z EOM in njenim izračunom. Organizirani so bili številni sestanki in sodelovanje z drugimi bankami o najučinkovitejšem načinu ter predvsem najpravilnejšem načinu implementacije, saj so se pojavile številne nejasnosti. Vse to je banki povzročilo številne stroške in dodaten čas zaposlenih, ki bi se lahko učinkoviteje in z večjo dodano vrednostjo uporabil drugje (Banka X, 2012). Povečanje administrativnih stroškov, ki so posledica vseh sprememb, se za kreditojemalce v končni fazi kaže kot povečanje cen storitev. Primer: stroški odobritve in stroški vodenja so se v zadnjih dveh letih močno povečali, zato se obstoječi kredit (ali limit) skoraj vedno podaljša po višji ceni.

Nova direktiva je v nasprotju z nekaterimi zakonodajami EU. Strožji Baselski standardi povečujejo kapitalske zahteve za posojilna tveganja, kar vpliva na posojilno politiko bank. Strožja merila bi se torej morala odražati v cenah kreditov. Finančne institucije morajo zato dobro preveriti zavarovanja, predvideti morebitne izgube in možne spremembe v času trajanja

pogodbenega razmerja. V primeru spremembe kriterijev tveganja ali zavarovanja mora kreditodajalec, skladno z Baselskimi standardi, temu prilagoditi fiksno ali variabilno obrestno mero. A nova direktiva jim to preprečuje (Kösters, Stephan & Stein, 2004, str. 91).

Varstvo potrošnikov temelji na predpostavki asimetrije informacij. Trgovec, ki izdelek prodaja, ima o njem več znanja in informacij kot potrošnik, ki izdelek kupuje. Posledično zato obstaja velika nevarnost zlorab na trgu. Evropska direktiva in Zakon o potrošniških kreditih uvajata koncept odgovornega kreditiranja. To pomeni, da mora banka spremljati potrošnika v času celotnega trajanja pogodbenega razmerja. V primeru težav z odplačili mora pomagati potrošniku in po potrebi speljati postopek reprogramiranja, ne pa mu povzročati dodatnih težav in stroškov ter prekiniti pogodbo (Odgovorno kreditiranje, 2012). Vendar do asimetrije informacij pride tudi v odnosu posojilodajalec in posojilojemalec. Odgovorno kreditiranje pomeni, da posojilojemalec dobro oceni tveganje stranke. Vendar to oceno lahko naredi le na podlagi podatkov, ki mu jih da finančna institucija, določene podatkovne baze in sam potrošnik. Le-ta, ki ima več informacij, pa mu lahko zamolči določene, za odobritev posojila ključne, podatke. Na ta način tudi posojilodajalec nosi tveganje, ki ga lahko zmanjša z drastičnim znižanjem obsega kreditiranja ali povečanjem cen kreditov. To povzroči, da posledice lahko nosijo potrošniki, ki so že tako prezadolženi, ali pa potrošniki, ki to še niso bili, pa so postali. Torej tisti, ki bi jim direktiva morala pomagati (British Bankers' Association, 2007).

Odgovorno kreditiranje prav tako nosi nevarnosti moralnega hazarda. Tisti, ki ima več informacij o plačilni sposobnosti (potrošnik) ne bo odgovoren za svoje odločitve, polno odgovornost bo nosil tisti, ki je manj informiran (posojilodajalec). Neuravnotežno razmerje med informacijami in odgovornostjo lahko pripelje do tega, da se potrošniki, zavedajoč se odgovornosti posojilodajalca, začnejo obnašati manj odgovorno (British Bankers' Association, 2007, str. 14).

Zaradi številnih procesov implementacije in samega sledenja številnim spremembam na različnih zakonskih področjih, se izgublja samo bistvo delovanja bank. Direktiva se preveč vmešava v zaposlene kot take. Ti naj ne bi imeli dovolj znanja, zato so potrebne nadzorne agencije, ki bodo preverjale njihovo delo, hkrati pa s svojim delovanjem povzročile dodatne birokratske stroške, ki potrošniku kot takemu ne bodo prav ničesar prinesle (Kösters, Stephan & Stein, 2004, str. 92).

Zahteva se natančna spremljava in analiza posameznega komitenta, kar pomeni manj kreditnih obravnav in daljši proces odobravanja, ki se posledično kaže v dražjih kreditih. Čas, ko so banke potrošniške kredite odobrile v dveh dneh, je že zdavnaj mimo. Na izpeljavo celotnega posla se čaka v povprečju 14 dni in več. Zahteva se več dokumentacije, pojasnil in izpolnjenih obrazcev. V času, ko se poudarja pomen elektronskega poslovanja in racionalizacije administrativnih stroškov, se povečuje količina porabljenega papirja – kreditne

vloge za potrošniški kredit, ki bi morale biti odobrene v dveh dneh, lahko s prilogami vred vebujejo tudi do 30 strani in več. Izgubi se smisel hitrih potrošniških kreditov, kjer potrošnik potrebuje denar takoj. Število zaposlenih se ne povečuje skladno s povečanim delom, ki je potrebno za odobritev enega kredita. Vse več zaposlenih se ukvarja s sledenjem pravil, spremembam v zakonodaji, birokracijo in preverjanjem obstoječih kreditojemalcev. Novi potencialni komitenti mnogokrat preprosto ne pridejo na vrsto. Veliko vlog se kljub vloženemu delu zavrne, plani banke niso doseženi, nezadovoljni so zaposleni in posledično potrošniki (Banka X, 2012).

Slabost novega zakona se kaže za tiste potrošnike, ki so radi urejali nakup in financiranje na enem mestu. Zaradi zadostitve novim zakonskim zahtevam izvedba takšnega kreditiranja ni več možna, saj prodajna mesta ne morejo zadostiti vsem zakonskim zahtevam. To vpliva tudi na trgovce, saj se potrošnik ne odloča več impulzivno in ne opravi nakupa takoj, temveč zadevo »prespi« in si velikokrat premisli. S tem se še bolj upočasnita potrošnja in gospodarska aktivnost (Andrić, 2011, str. 2010).

Na finančnem trgu konkurenca poteka preko strateškega položaja udeležencev. Novo iskanje tržnih možnosti se kaže skozi različne načine procesa oglaševanja. Čim več prostora je na tem področju, tem močnejši sta konkurenca in tekmovalnost. Direktiva, ki močno posega v možnosti oglaševanja, na ta način prinaša omejitve pri razvoju specifičnih načinov trženja in uravnava področje, kjer konkurenca že obstaja (Kösters, Stephan & Stein, 2004, str. 93).

Soodgovornost bank pri zadolženosti potrošnika prinaša še previdnejše kreditiranje. Če se kreditojemalec zadolži do take mere, da se znajde v resnih finančnih težavah, skladno z direktivo za to ne moremo popolnoma kriviti ne potrošnika in ne kreditodajalca. Ker so kreditodajalci močnejši udeleženec v tem razmerju, se pričakuje, da se ti bolj posvetijo reševanju težav potrošnika (Kösters, Stephan & Stein, 2004, str. 95). Previdnejše kreditiranje banki posledično ponuja dve možnosti. Ali ponuja manj kreditov določeni skupini kreditojemalcev ali pa zaradi večjega tveganja poveča obrestno mero. To lahko privede do tega, da potrošniki, od katerih so mnogi še do nedavnega veljali za kreditno sposobne, to niso več. Posledice dejansko nosijo tisti, ki jih želi direktiva pravzaprav zaščititi (Kösters, Stephan & Stein, 2004, str. 96).

Država s tem, ko določa določene cenovne okvire, povzroči napačne signale na trgu o cenah in posledično prepreči optimalno alokacijo sredstev v gospodarstvu. Direktiva se kot taka na nek način »vmešava« v avtonomijo bank, saj le-tem onemogoči, da svoje cene prilagodijo spremembam refinanciranja in tveganjem (Kösters, Stephan & Stein, 2004, str. 91).

Kako se spopadati s tem? Eden izmed drastičnih ukrepov, ki so jih sprejeli na Švedskem, je komercialne banke dobesedno prisilil, da so kreditirale potrošnike. Obrestno mero so znižali v negativno, kar pomeni, da banke za svoje presežke niso dobivale obresti, temveč so jih morale

plačevati centralni banki. Zakaj je Švedska sprejela tako drastičen ukrep? Odgovor na to je jasen. Zavedali so se izjemne nujnosti povečanja kreditiranja in hudih posledic ob pasivnem spremljanju stanja na trgu. Pogoj za oživitev in zagon gospodarstva je kreditiranje le-tega in potrošnika (Bobnar, 2009).

Ena izmed raziskav je pokazala, da kar 84 % anketiranih potrošnikov ne razume vsebine kreditne pogodbe (Implementation stage impact assessment for the Consumer Credit Directive, 2010, str. 35). Direktiva zato izpostavlja pomembnost vsebine kreditne pogodbe in jasnost informacij. Ideja, da je potrošnik dobro informiran in izbira med različnimi ponudbami, je dobra, če ima potrošnik sploh možnost dobiti kredit. Pri preveliki količini informacij se dostikrat izgubi bistvo same informacije in potrošnik več ne ve, kaj točno je pomembno in kaj ne. Dobiti več informacij ni vedno in povsod boljše. Dejansko bi morale biti informacije prečiščene in šele nato posredovane naprej, da bi dejansko imele neko dodano vrednost. Najenostavnejši način, da kupec prebere vse posredovane podatke in pogodbe bank, bi bil čim manjša količina branja teh pogodb (Kovač, 2009, str. 19).

Prevelika zaščita je tako lahko dvorezen meč. Na eni strani nam je kot potrošnikom všeč, da nekdo »pazi« na nas, po drugi pa se jezno oglašamo, ko ne moremo dobiti kredita. Vse je odvisno od tega, na kateri strani se trenutno nahajamo. Veliko potrošnikov je zaradi nezmožnosti dobiti kredit pri banki primorano kreditiranje poiskati pri drugih institucijah. Ker so pod velikim nadzorom tudi te, pride do iskanja alternativ na sivem trgu in se potrošnik lahko znajde v še hujši finančni zagati.

Gledano z ekonomskega vidika, pretirana zaščita potrošnika, z namenom preprečiti njegovo prezadolženost, ni učinkovita. V praksi se namreč vedno pojavijo posamezniki, ki ne morejo izpolnjevati svojih finančnih obveznosti. Najpogostejši razlogi so nepredvidljivi dogodki, kot sta izguba zaposlitve ali ločitev in jih ni mogoče vnaprej napovedati. Učinkovitejši pristop k reševanju takih primerov bi bila ustrezna regulacija, npr. na področju zavarovanj (British Bankers' Association, 2007).

Sprejeta direktiva dejansko, tako kot direktiva iz leta 1986, pretirano poudarja pomem zaščite potrošnika za enotnejše delovanje trga. Večina bančnega financiranja fizičnim osebam je še vedno, tako kot v zadnjih desetletjih, v domeni nacionalnih bank. Poenotenje informacij in pravil na področju potrošniškega kreditiranja je sicer zaželeno (teoretično zmanjša stroške potrošnika in omogoči lažjo primerjavo), vendar je učinek na trgu zelo omejen. Postavlja se namreč vprašanje, ali si potrošnik res želi primerjati take ponudbe, kjer se srečuje s številnimi ovirami (Jentzsch, Lannoo, 2007). Porušeno je ravnotežje med potrebno zaščito potrošnika in njihovo obveznostjo po odgovornem obnašanju ter pravico do samostojnega odločanja, namesto šolskega vmešavanja države.

SKLEP

Varstvo potrošnikov je bilo v začetnih fazah nastajanja EU potisnjeno v ozadje. Zaradi izjemnega razvoja in pomena potrošniškega kreditiranja v EU se je zakonodaja na področju varstva v zadnjih letih vse bolj krepila in razvijala. Varstvo potrošnikov je tesno povezano z varstvom konkurence in posledično ustvarja pogoje za konkurenčno delovanje trga. Politika varstva potrošnikov predstavlja del gospodarske politike in je pomembna kategorija ekonomske politike za krepitev konkurenčnosti gospodarstva ter varovanje ekonomskih interesov potrošnika, njen razvoj pa je tesno povezan z gospodarsko razvitostjo države.

Svetovna finančna kriza je prinesla številne spremembe na finančnem trgu. Banke so izjemno omejile kreditiranje, zadolženi potrošniki pa so se znašli v hudi finančni zagati. Nasproti ponudnikom blaga in storitev potrošnik velja za šibkejšega udeleženca na trgu, zato želi država okrepiti njegov položaj in ga zaščititi. Sprejetje direktive o potrošniškem kreditiranju je predvidelo, da bo olajšalo in povečalo čezmejno kreditiranje ter okrepilo konkurenco, kar bi pripeljalo do večje kreditne razpoložljivosti za potrošnika, povečanega števila kreditov in njihove raznovrstnosti ter posledično nižjih obrestnih mer. A učinek sprejete direktive je bil ravno nasproten, saj je bankam in potrošnikom omejil kreditno dejavnost.

Eden izmed glavnih ciljev Komisije je bil povečati čezmejno potrošniško kreditiranje. Toda ker se trg EU strukturno zelo razlikuje, vstop na tuje finančne trge ni tako enostaven. Ponudniki se soočajo s številnimi ovirami in povečanim tveganjem, povpraševalci pa niso naklonjeni kreditiranju v tujini. Direktiva je kljub spremembam omogočila, da jo je vsaka država prenesla z določenimi razlikami in s tem, kljub vsem nastalim stroškom razvoja in implementacije, cilja ni dosegla.

Zakon je bankam prinesel kar nekaj sprememb. Proces implementacije je vključil zadolžitve številnih zaposlenih, bankam pa povzročil povečanje administrativnih in transakcijskih stroškov ter oportunitetne stroške časa, ki bi se lahko namenil povečanju kreditiranja. Vsaka kreditna vloga danes pomeni več dela za bančnega uslužbenca, ker dodatne zahteve pomenijo vse več papirnega dela, informiranja in analiziranja. Transakcijski stroški, nastali zaradi pridobivanja dodatnih informacij o potrošnikih, se povečujejo. Natančna spremljava in analiza posameznega komitenta ter odgovorno kreditiranje bank pomeni prelaganje odgovornosti kreditojemalca na kreditodajalca ter s tem previdnejše kreditiranje, manj kreditnih obravnav in daljši proces odobravanja. Vse več zaposlenih se ukvarja s sledenjem pravil, spremembam v zakonodaji, birokracijo in preverjanjem obstoječih kreditojemalcev. Za nove potencialne komitenite mnogokrat zmanjka časa.

Previdnejše kreditiranje in negotovost pri dajanju posojil je za banko posledično pomenilo, da je povečala zahteve po zavarovanju in močno zmanjšala obseg ponujenih kreditov. Povečano tveganje in soodgovornost sta prinesla dvig obrestne mere in podražitev bančnih storitev, iz

skupine potencialnih kreditojemalcev pa se je izključil velik del prebivalstva, ki zato nemalokrat možnosti kreditiranja išče na sivem trgu.

Pri spremembah zakonodaje na tem področju je potrebna izjemna previdnost. Potrošniško kreditiranje je preveč pomembno, da bi se ukrepi sprejemali z naglico, saj prinesejo številne dolgotrajne posledice. Sprejeta direktiva je skušala zaščititi potrošnika, dejansko pa je škodovala ravno tisti skupini, ki ji je želela pomagati. Posledic ne nosi le potrošnik, temveč tudi banka in celotno gospodarstvo, saj je v današnjem času, ko je nujno potrebna oživitev finančnega sektorja, le-to še bolj zavirano in upočasnjeno. Kreditni krč se nadaljuje, poraba zmanjšuje, gospodarska dejavnost pa omejuje. V pripravi so nove direktive in upamo lahko, da bodo sprejete z večjo preudarnostjo. Potrošnika je treba zaščititi, v to ni dvoma, a pri tem poiskati neko ravnotežje med njegovo zaščito ter njegovo obveznostjo in odgovornostjo.

LITERATURA IN VIRI

1. Andrić, A. (2011). Zakon o potrošniških kreditih ZpotK-1. *Zbornik 8. festivala raziskovanja ekonomije in managementa*. Koper – Celje – Škofja Loka. Najdeno 9. februarja 2012 na spletnem naslovu <http://www.fm-kp.si/zalozba/ISBN/978-961-266-123-6/prispevki/022.pdf>
2. Bajec, S. (2011, 20. september). Banke o vas vedo vedno več, izkoristite to! *Vzpon*. Najdeno 5. marca 2012 na spletnem naslovu http://www.vzpon.si/novice/osebne_finance/1793/banke_o_vas_vedo_vedno_vec_izkoristite_to
3. Banka X. (2012). *Proces implementacije novega zakona o potrošniških kreditih* (interno gradivo). Ljubljana: Banka X
4. Bitenc, M. (2010). *Temelji bančnega poslovanja*. Zavod IRC. Najdeno 20. oktobra 2011 na spletnem naslovu http://www.impletum.zavod-irc.si/docs/Skriti_dokumenti/Temelji_bancnega_poslovanja-Bitenc.pdf
5. Bizovičar, M. (2012, 27. februar). Pozor pred zadolževanjem, vezanim na euribor. *Delo*. Najdeno 10. marca 2012 na spletnem naslovu <http://www.delo.si/gospodarstvo/posel-indenar/pozor-pred-zadolzevanjem-vezanim-na-euribor.html>
6. Bobnar, L. (2009, 24. september). Zaloge pomoči in rezerv izčrpane, banke vedno bolj pod vodo. *Premoženjski izobraževalni center*. Najdeno 15. marca na spletnem naslovu <http://www.donos.net/client/index.php?table=articles&ID=599>
7. British Bankers' Association. (2007). What is the impact of the proposed Consumer Credit Directive?. Najdeno 13. maja 2012 na spletnem naslovu http://www.google.si/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=5&ved=0CEQQFjAE&url=http%3A%2F%2Fwww.bba.org.uk%2Fdownload%2F1484&ei=5I9GULuXNain4gTxv4CYCQ&usg=AFQjCNHBTXxWo2OsDthSZKkyqZyNEQGafw&sig2=yHZEd4Gi_pzGxixv0gT0Gg
8. Cimprič, S. (2011, 16. maj). Posvet slovenskih bančnikov o poslovanju s prebivalstvom: Slovenske banke odpirajo vrata socialnemu bančništvu. *Združenje bank Slovenije*. Najdeno 10. marca 2012 na spletnem naslovu <http://www.zbs-giz.si/zdruzenje-bank.asp?StructureId=1001>
9. *Consumer Credit. Rules for 21st century*. Najdeno 5. februarja 2012 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/internal_market/finservices-retail/credit/consumer_en.htm
10. *Consumer Rights*. Najdeno 12. novembra 2011 na spletnem naslovu <http://www.consumersinternational.org/who-we-are/consumer-rights>
11. Crnković, R. (1979). *Kredit in kreditni sistem*. Ljubljana: Gospodarski vestnik.
12. Crnković, R. (1987). *Kredit in kreditni sistem*. Maribor: Visoka-ekonomsko komercialna šola.
13. Crnković, R. (1988). *Gospodarske finance*. Maribor: Visoka-ekonomsko komercialna šola
14. Čibej, J. A. (2006). *Kreditni. E- revir*. Najdeno 10. oktobra 2011 na spletnem naslovu http://www.erevir.si/Moduli/Clanki/JAC_ppo/JAC_E-REVIR_060422.pdf

15. Damjan, J., & Možina, S. (1999). *Obnašanje potrošnikov*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
16. Department for Business, Innovation and Skills. (2010). *Consumer Issues. Implementation stage impact assessment for the Consumer Credit Directive*. Najdeno 20. marca 2012 na spletnem naslovu <http://www.bis.gov.uk/assets/biscore/consumer-issues/docs/10-916-implementation-impact-assessment-consumer-credit-directive>
17. Dimovski, V., & Gregorič, A. (2000). *Temelji bančništva*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
18. Direktiva Sveta z dne 22. decembra 1986 o približevanju zakonov in drugih predpisov držav članic v zvezi s potrošniškimi krediti. *Uradni list* Evropske unije št. L 42/1987.
19. Direktiva Sveta z dne 22. februarja 1990 o spremembi Direktive 87/102/EGS o približevanju zakonov in drugih predpisov držav članic v zvezi s potrošniškimi krediti. *Uradni list* Evropske unije št. L 61/1990.
20. Direktiva 98/7/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 16. februarja 1998 o spremembi Direktive 87/102/EGS o približevanju zakonov in drugih predpisov držav članic v zvezi s potrošniškimi krediti. *Uradni list* Evropske unije št. L 101/1998.
21. Direktiva 2008/48/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 23. aprila 2008 o potrošniških kreditnih pogodbah in razveljavitvi Direktive Sveta 87/102/EGS. *Uradni list* Evropske unije L 133/2008.
22. DIREKTIVA EVROPSKEGA PARLAMENTA IN SVETA o kreditnih pogodbah za stanovanjske nepremičnine. *Uradni list* Evropske unije št. 142/2011.
23. Dolenc, P. (2001). Razvoj in posli investicijskega bančništva. *Naše gospodarstvo*, 47 (3/4). 278–295. Najdeno 11. oktobra 2011 na spletnem naslovu <http://www.worldcat.org/title/razvoj-in-posli-investicijskega-bancnistva/oclc/439318839>
24. Evropska komisija. (2008). Generalni direktorat za notranji trg in storitve. *Bliten o finančnih storitvah*. Najdeno dne 11. januarja 2012 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/internal_market/finservices-retail/docs/finfocus/finfocus5/finfocus5_sl.pdf
25. Evropska komisija. (2011). Pregled stanja potrošniških trgov. Zagotavljanje učinkovitosti trgov v korist potrošnikov. *Šesta izdaja – oktober 2011*. Najdeno 22. novembra 2011 na spletnem naslovu http://www.uvp.gov.si/si/medijsko_sredisce/novica/article/7072/5587/246e076642/
26. Fišer, R. (2010). Temelji bančnega poslovanja. *Zavod IRC*. Najdeno 8. oktobra 2011 na spletnem naslovu http://www.impletum.zavod-irc.si/docs/Skriti_dokumenti/Temelji_bancnega_poslovanja-Fiser.pdf
27. *Functions of Commercial Banks*. Najdeno 10. oktobra 2011 na spletnem naslovu <http://www.scribd.com/doc/19841095/Functions-of-Commercial-Banks>
28. Gaurav, A. (2010). Commercial Banks- Definitions, Primary Secondary Functions. Najdeno 11. oktobra 2011 na spletnem naslovu <http://kalyan-city.blogspot.com/2010/09/commercial-banks-definitions-primary.html>

29. Gazal-Ayal, O. (2007). Economic analysis of standard form contracts: The monopoly Case. *European Journal of Law and Economics*. 24(2), 119-136.
30. Glas, M. (2001). *Ekonomija*. (2. izd.). Ljubljana: DZS.
31. Glater, J. D. (2007, 30. november). Guide to Student Loans. *The New York Times*. Najdeno 19. oktobra 2011 na spletnem naslovu http://www.nytimes.com/ref/timestopics/topics_studentloans.html?ref=studentloans
32. Hadžić, M. (2007). *Bankarstvo*. Najdeno 6. maja 2012 na spletnem naslovu <http://www.crnarupa.singidunum.ac.rs/ARHIVA/Godina%202007%20-%202008/PFB%20-%20FFMO/Bankarstvo%20-%20Prof.%20dr%20Mirosljub%20Hadzic/bankarstvo%20opsti%20deo.pdf>
33. Herjavec, B. (2010, 26. september). Še več pravic kreditojemalcem. *Kapital št. 504*. Najdeno 24. februarja 2012 na spletnem naslovu <http://www.revijakapital.com/kapital/aktualno.php?idclanka=7607&oznaci=ve%20E8+pravic+kreditojemalcem>.
34. Herjavec, B. (2010, 14. februar). Se spleta živeti v minusu? *Kapital*. Št. 488. Najdeno 12. marca 2012 na spletnem naslovu <http://www.revijakapital.com/kapital/osebnefinance.php?idclanka=7256>
35. Hildreth, R. (2001). The History of Banks: To Which Is Added a Demonstration of the Advantages and Necessity of Free Competition in the Business of Banking. Najdeno 8. oktobra 2011 na spletnem naslovu <http://socserv2.socsci.mcmaster.ca/~econ/ugcm/3ll3/hildreth/bank.pdf>
36. Hipotekarna banka. Rječnik finansijskih pojmova. (b.l.). Najdeno 10. septembra 2011 na spletnem naslovu <http://wmd.hr/rjecnik-pojmovi-h/web/hipotekarne-banke>
37. *Hipotekarni kredit*. (2011). Najdeno 16. oktobra 2011 na spletnem naslovu <http://www.kreditico.stanovanjski-kredit/hipotekarni-kredit/>
38. *History of the European consumer legislation*. Najdeno 11. decembra 2011, na spletnem naslovu <http://www.konsument.gov.pl/en/przepisy/history-of-the-european-consumer-legislation.html>
39. Hrovat, T. (2010, 23. september). Državljeni tonejo, banke služijo. *Jana*. Št. 38. Najdeno 3. marca 2012 na spletnem naslovu <http://www.jana.si/aktualno/ljudje/Drzavljanitonejobanke-sluzijo.html>
40. Ilešič, M., & Pernek, M. (1980). *Pravno varstvo potrošnikov*. Ljubljana: Skupnost slovenskih občin.
41. Jentzsch, N. (2003, 22. april). The Implications of the New Consumer Credit Directive for EU Credit Market Integration. *Position Paper*. Najdeno 11. maja 2012 na spletnem naslovu <http://www.docstoc.com/docs/84007454/The-Implications-of-the-New-Consumer-Credit-Directive-for-EU->
42. Jentzsch, N., & Lannoo, K. (2007, 23. maj). Much Ado about Little? Agreement on the Consumer Credit Directive Reached. *ECRI commentaries* .(2).

43. *Kam po potrošniški kredit?*. (2010, 30. junij). ZPS. Najdeno 11. oktobra 2011 na spletnem naslovu <http://www.zps.si/osebne-finance/kredit/kam-po-potrosniski-kredit-2.html?Itemid=668>
44. Komisija Evropskih skupnosti (2007, 13. marec). *Strategija potrošniške politike 2007–2013: Usposabljanje potrošnikov, izboljševanje blaginje potrošnikov, učinkovito varstvo potrošnikov*. Sporočilo Komisije Svetu, Evropskemu parlamentu in Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru. Najdeno 21. januarja 2012 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/consumers/overview/cons_policy/doc/cps_0713_sl.pdf
45. Kovač, M. (2009). Bistvena zmeta in prevara v obligacijskem zakoniku – pravnoekonomska perspektiva. *Podjetje in delo*, (2), 5.
46. *Kreditna sposobnost*. (2009). Najdeno 1. oktobra 2011 na spletnem naslovu <http://www.slonep.net/finance/kredit/kreditna-sposobnost>
47. Kösters, W., Stephan, P., & Stein, S. (2004). An economic analysis of the EU Commission's proposal for a new consumer credit directive: Offering consumers more protection or restricting their options?. *Intereconomics*. 39(2), 84-96.
48. Lajh, O. (2008, 13. oktober). Sisbon: Večja varnost in manj skrbi. *Kapital*. Št. 453. Najdeno 9. marca 2012 na spletnem naslovu <http://www.revijakapital.com/kapital/poslovnefinance.php?idclanka=6111>
49. *Lombardni krediti*. (2009). Najdeno 19. oktobra 2011 na spletnem naslovu <http://www.slonep.net/finance/kredit/lombardni>
50. Marn, U. (2007, 23. avgust). Slovenija gre gor! *Mladina*. Št. 33. Najdeno 3. marca 2012 na spletnem naslovu <http://www.mladina.si/92652/slovenija-gre-gor/>
51. *Mini in hitri krediti*. Najdeno 16. oktobra 2011 na spletnem naslovu <http://www.posoja.com/?module=91&id=320&cid=59>
52. Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo. (2011). Nacionalni program varstva potrošnikov 2012- 2017. (2011, 2. november). Najdeno 11. oktobra 2011 na spletnem naslovu http://www.mg.gov.si/fileadmin/mg.gov.si/pageuploads/DNT/aktualno/NPVP-_2.11.2011_-_za_objavo.pdf
53. Ministrstvo za pravosodje in javno upravo. (2007/2008). Svetovna finančna kriza 2007/2008–20. Najdeno 6. marca 2012 na spletnem naslovu http://www.mju.gov.si/fileadmin/mju.gov.si/pageuploads/Dobre_prakse/Predstavitve_DP__2008/KLEPEC_Razlaga__DP2008_.pdf
54. *Nova evropska Direktiva o potrošniških kreditnih pogodbah*. Najdeno 5. februarja 2012 na spletnem naslovu <http://www.dolceta.eu/slovenija/Mod2/Nova-evropska-Direktiva-o.html>
55. *Odgovorno kreditiranje*. Najdeno 10. marca 2012 na spletnem naslovu <http://www.zps.si/osebne-finance/kredit/odgovorno-kreditiranje-10-2011.html?Itemid=668>
56. Pallone, A. (2011). Evropski parlament. Odbor za ekonomske in monetarne zadeve. *Mnenje odbora za monetarne in ekonomske zadeve za Odbor za notranji trg in varstvo potrošnikov o novi strategiji za potrošniško politiko*. Najdeno 8. oktobra 2011 na spletnem

naslovu

[http://www.europarl.europa.eu/RegData/commissions/econ/avis/2011/470008/ECON_AD\(2011\)470008_SL.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/commissions/econ/avis/2011/470008/ECON_AD(2011)470008_SL.pdf)

57. *Parlament potrdil predlog direktive o potrošniških kreditih.* (2008). Najdeno 5. februarja 2012 na spletnem naslovu <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+IM-PRESS+20080111IPR18242+0+DOC+XML+V0//SL>
58. Pernek, F., & Škof, B. (1995). *Gospodarski sistemi Slovenije*. Maribor: Pravna fakulteta.
59. Plajnič, V. (2000). *Kratkoročno in dolgoročno kreditiranje* (diplomsko delo). Maribor: Univerza v Mariboru, Ekonomska poslovna fakulteta.
60. *Potrošniški krediti po merilih Evropske unije.* Najdeno 10. februarja 2012 na spletnem naslovu http://www.gzs.si/slo/skupne_naloge/knjigarna_gzs/glas_gospodarstva/arhiv/letnik_2000/3644
61. *Pravna ureditev trga potrošniških kreditov.* Najdeno 4. februarja 2012 na spletnem naslovu <http://www.dolceta.eu/slovenija/Mod2/-Pravna-ureditev-trga-potrosniskih-.html>
62. *Premostitveni kredit.* (2009). Najdeno 23. oktobra 2011 na spletnem naslovu <http://www.slonep.net/finance/kredit/premostitveni>
63. Resolucija o nacionalnem programu varstva potrošnikov 2006–2010 (ReNPVP). *Uradni list RS* št. 114.
64. Ribnikar, I. (1999). *Monetarna ekonomija 1*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
65. Ribnikar, I. (2003). *Monetarna ekonomija 1*. (2. izd.). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
66. Rijavec, A. (2010, 27. julij). Z ZpotK-1 do odgovornejšega potrošniškega kreditiranja. Najdeno 10. februarja 2012 na spletnem naslovu <http://www.ius.info/DnevneVsebine/Aktualno.aspx?id=57465>
67. *Slovenija. Doma v Evropi.* Najdeno 23. januarja 2012 na spletnem naslovu http://www.evropa.gov.si/si/vsebina/pogosta-vprasanja/pogosta-vprasanja/news/43dad65a4a/?tx_evropafaq_pi1%5Bq%5D=160
68. Slovenska ustava. *Uradni list RS* št. 33/91-I, 42/97, 66/2000, 24/03, 69/04, 68/06.
69. *Stanovanjski kredit.* Najdeno 16. oktobra 2011 na spletnem naslovu <http://www.posoja.com/?module=91&id=323&cid=73>
70. Statistični urad Republike Slovenije. (b. l.). Temeljna obrestna mera (TOM). Najdeno 14. februarja 2012 na spletnem naslovu http://www.stat.si/vodic_oglej.asp?ID=347&PodrocjeID=4
71. Svenšek, K. (2010, 20. september). Potrošniki poslej bolje seznanjeni s pogoji najemanja posojil. *Poslovni dnevnik.si*. Najdeno 4. marca 2012 na spletnem naslovu http://www.dnevnik.si/tiskane_izdaje/dnevnik/1042379876
72. Svenšek, K. (2010, 10. december). Konec avtomatskega podaljševanja limitov na bančnih računih. *Dnevnik.si*. Najdeno 12. marca 2012 na spletnem naslovu http://moj.dnevnik.si/novice/aktualne_zgodbe/1042409345
73. *Študentski krediti.* (2010). Najdeno 16. oktobra 2011 na spletnem naslovu <http://www.kredit.co/kredit/studentski-kredit/>

74. *Tri temeljne evropske direktive o potrošniških kreditih*. Najdeno 22. januarja 2012 na spletnem naslovu <http://www.dolceta.eu/slovenija/Mod2/Tri-temeljne-evropske-direktive-o.html>
75. Valjavec, U. (2007, 10. december). Potrošniški kredit: Zakaj spremembe zakona? *Revija Kapital št. 431*. Najdeno 23. februarja na spletnem naslovu <http://www.revijakapital.com/kapital/poslovnefinance.php?idclanka=5146>
76. Veselinovič, D. (2003). *Denar, bančništvo in vrednostni papirji*. Piran: Visoka strokovna šola za podjetništvo, Gea College of Entrepreneurship.
77. Vlada Republike Slovenije. (2011). *Predlog zakona o potrošniških kreditih*. Najdeno 4. marca 2012 na spletnem naslovu http://www.google.si/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=4&ved=0CEoQFjAD&url=http%3A%2F%2Fwww.vlada.si%2Ffileadmin%2Fdokumenti%2Fsi%2Fsklepi%2Fseje_vlade%2F83_seja%2F83sv9.doc&ei=SdfAT5foCoib-gbb1YWaCg&usq=AFQjCNGEiD7ibeXjQMjyLQvyzn88aMGVqQ&sig2=_K0y9R3rXHb0j2C59tsFfg
78. Vojska, M. (2010). *Razkroj investicijskega bančništva* (diplomsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
79. *Vrste kreditov za fizične osebe*. Najdeno 10. oktobra 2011 na spletnem naslovu <http://www.posoja.com/?module=91&id=18>
80. Zakon o potrošniških kreditih. *Uradni list RS*, št. 77/2004-UPB2, 111/2007, 59/2010.
81. *Zveza potrošnikov Slovenije (ZPS)*. Najdeno 21. novembra 2011 na spletnem naslovu <http://www.zps.si/o-nas/zveza-potrosnikov-slovenije/index.php?Itemid=362>
82. *What is Money? A History of Money*. Najdeno 8. oktobra 2011 na spletnem naslovu <http://www.mindset-for-wealth-and-abundance.com/what-is-money.html>